

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบ้านพักอาศัยผู้สูงอายุเอกชน

2.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า คนแก่ คือ มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา และให้ความหมายของคำว่า ชรา คือ แก่ด้วยอายุชำรุดทรุดโทรม นอกจากนี้ยังมีการเรียกผู้สูงอายุว่า ราษฎรอาวุโส (Senior Citizen)¹

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่า ผู้สูงอายุ คือ ประชากรทั้งเพศชาย และ เพศหญิง ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้ (1) ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึง มีคนอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 10% หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 7% ของประชากรทั้งประเทศ (2) ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึง มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% หรือมีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 14% ของประชากรทั้งประเทศ (3) ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-Aged Society) หมายถึง มีคนอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า 20% ของประชากรทั้งประเทศ²

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้หมายความคำว่า ผู้สูงอายุคือ บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย

สรุป ผู้สูงอายุคือ บุคคลที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไป ไม่ว่าจะบุคคลนั้นเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ทั้งนี้ สภาพร่างกายของผู้สูงอายุดังกล่าวย่อมมีการทรุดโทรม บางรายอาจมีโรคประจำตัว ทำให้บุคคลดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้ความดูแลของครอบครัวและเครือญาติ

---

¹ ราชบัณฑิตยสถาน. (2564). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>. [2564, 20 มิถุนายน].

² กรมสุขภาพจิต. (2564). *93 วันสู่สังคม “คนชรา” 5 จังหวัด? คนแก่เยอะสุด-น้อยสุด*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=30453>. [2564, 20 มิถุนายน].

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับบ้านพักอาศัยผู้สูงอายุเอกชน

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับบ้านพักผู้สูงอายุ

ประเทศไทยเริ่มจุดประกายเรื่องผู้สูงอายุและการสงเคราะห์คนชราในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีการกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและได้มอบให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านบางแคเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2496 โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้³

1) เพื่อให้การสงเคราะห์คนชราที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้หรือประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน ยากจน ไม่มีที่อยู่อาศัยหรือไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้

2) เพื่อให้บริการแก่คนชราที่อยู่กับครอบครัวของตน แต่มีความต้องการบริการสงเคราะห์คนชราบางอย่าง เช่น การรักษาพยาบาลกายภาพบำบัด นันทนาการ

3) เพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัวผู้มีรายได้น้อยหรือยากจนที่ไม่สามารถจะอุปการะเลี้ยงดูคนชราไว้ในครอบครัวได้

4) เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับคนชรา ไม่ให้เร่ร่อน ทำความเดือดร้อนรำคาญแก่สังคม และให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุกตามสมควรแก่อัตภาพ

5) เพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดีที่คนชราได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ

6) เพื่อผู้สูงอายุจะได้คลายวิตกกังวล เมื่อชราภาพ ไม่สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้แล้วทางรัฐบาลมีหน้าที่จะเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูต่อไปต่อจากนั้น

จากเหตุผลดังกล่าว จึงได้มีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราขึ้น รวมทั้งหมด 20 แห่งกระจายไปทุกภาคของประเทศ ได้แก่⁴

1) สถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร

2) สถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านธรรมปกรณ์ (วัดม่วง) จังหวัดนครราชสีมา

3) สถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านธรรมปกรณ์ (เชียงใหม่) จังหวัดเชียงใหม่

4) สถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านธรรมปกรณ์ (โพธิ์กลาง) จังหวัดนครราชสีมา

5) สถานสงเคราะห์คนชร่าบ้านบางละมั่ง จังหวัดชลบุรี

³ จรรยาธิษั พันธุ์ชัย. (2557). *คุณภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 7.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

- 6) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านทักษิณ จังหวัดยะลา
- 7) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
- 8) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านอุ້ทองพนักตัก จังหวัดชุมพร
- 9) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
- 10) สถานสงเคราะห์คนชราวาสนะเวสม์ฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
- 11) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 12) สถานสงเคราะห์คนชราวัยทองนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่
- 13) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาบ่อแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
- 14) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต
- 15) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร
- 16) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง
- 17) สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพอเป็น) จังหวัดนครปฐม
- 18) สถานสงเคราะห์คนชราบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์
- 19) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี จังหวัดลพบุรี
- 20) สถานสงเคราะห์คนชราหลวงพอลำไย จังหวัดกาญจนบุรี

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อสังกัดจาก กรมประชาสงเคราะห์มาเป็น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์และในปี พ.ศ. 2547 ตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการถ่ายโอนภารกิจของสถานสงเคราะห์คนชราให้ไปอยู่ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปัจจุบันมีจำนวน 12 แห่ง ดังนี้

- 1) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านเขาบ่อแก้ว จังหวัดนครสวรรค์
- 2) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี
- 3) สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพอเป็นอุปถัมภ์) จังหวัดนครปฐม
- 4) สถานสงเคราะห์คนชราเฉลิมราชกุมารี (หลวงพอลำไยอุปถัมภ์) จังหวัดกาญจนบุรี
- 5) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 6) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ (โพธิ์กลาง) จังหวัดนครราชสีมา
- 7) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านธรรมปกรณ (วัดม่วง) จังหวัดนครราชสีมา
- 8) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 กรุงเทพมหานคร
- 9) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านลพบุรี จังหวัดลพบุรี

⁵ จรรยาภักย์ พันธุ์ยิ้ม. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3. หน้า 9.

- 10) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านศรีตรัง จังหวัดตรัง
- 11) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านอุ้มทอง-พินังตัก จังหวัดชุมพร
- 12) สถานสงเคราะห์คนชราบ้านมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

ในปัจจุบันสถานบริการผู้สูงอายุในปัจจุบันนั้นมีหลายประเภท โดยสามารถจัดการแบ่งตามลักษณะการบริการที่ให้การดูแลและแบ่งตามระดับความต้องการการดูแลผู้สูงอายุ ดังนี้⁶

1) โรงพยาบาล เป็นสถานที่ให้บริการรักษาทางการแพทย์ที่อาจมีทั้ง คลินิกผู้สูงอายุที่พักรักษาผู้สูงอายุ ซึ่งจะเน้นไปที่การรักษาอาการเฉียบพลันของผู้สูงอายุ

2) สถานบริบาลผู้สูงอายุ มีการให้บริการพยาบาลดูแลผู้สูงอายุตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งจะให้ช่วยเหลือในการทำกิจวัตรประจำวัน การดูแลทางด้านจิตสังคมและการดูแลส่วนบุคคล การดูแลสนับสนุนทางการแพทย์ รวมทั้งบริการห้องพักและอาหาร

3) บ้านพักคนชราให้บริการในลักษณะที่คล้ายกับสถานบริบาลผู้สูงอายุแต่ในระดับที่ต่ำกว่า

4) สถานที่พักอาศัยประเภทให้เช่าห้องพักสำหรับผู้สูงอายุ บริการห้องพักและอาหารให้ความช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน

5) ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม พบว่าสถานดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในประเทศไทย จะประกอบไปด้วยบ้านพักคนชราสถานที่ให้การช่วยเหลือในการดำรงชีวิต โรงพยาบาลที่ให้บริการดูแลระยะยาว สถานบริบาล และสถานดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ของทั้งภาครัฐ เช่น ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนทั่วไปให้บริการการแบบหวังผลกำไรและองค์กรการกุศลที่ให้บริการโดยไม่หวังผลกำไร⁷

2.2.2 การจัดบ้านพักผู้สูงอายุ

การจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุควรต้องคำนึงถึงการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้⁸

⁶ ปริญ มิตรพิทย์. (2560). *แนวทางการออกแบบปรับปรุงสภาพแวดล้อมของที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุนุ่นเจน เรซันเอ็กซ์*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 28.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 28.

⁸ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. (2548). *มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 6-7.

1) สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ

การจัดที่พักอาศัยเอกชนสำหรับผู้สูงอายุที่มีความเหมาะสมนั้น จะต้องพิจารณาถึงภาวะเสื่อมถอย ความผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ด้วย เช่น การปรับปรุงให้มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่เหมาะสมเพื่อป้องกันการหกล้ม อาทิ ราวจับ ทางลาด สุขภัณฑ์ เครื่องนอน กระเบื้องหรือพื้นที่ยากแก่การลื่นล้ม หรือแม้แต่การตกแต่งบ้านก็มีความสัมพันธ์กับการอยู่อาศัย และพื้นฟูจิตใจของผู้สูงอายุ บางสิ่งอาจทำให้รู้สึกเครียด บางสิ่งจะช่วยให้ผ่อนคลาย ความพอเพียงของแสงสว่างภายในบ้าน การเลือก เฟอร์นิเจอร์ที่สนับสนุนการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น ใช้โต๊ะกลมแทนโต๊ะสี่เหลี่ยมเพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุ มีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น หรือสำหรับผู้สูงอายุที่ป่วยที่เป็นอัลไซเมอร์ การออกแบบที่พัก อาศัยให้สามารถป้องกันการออกจากที่พักได้โดยง่าย หรือไม่มีผู้รู้เห็นก็มีความจำเป็น เพราะผู้ป่วยไม่สามารถจำทางกลับที่พัก และอาจกลายเป็นผู้สูญหาย รวมทั้งอาจเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ หากผู้สูงอายุ ต้องทานยาเพื่อรักษาโรคอื่นอยู่เป็นประจำ นอกจากนี้ควรหลีกเลี่ยงการตกแต่งบ้านหรือการใช้อุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น ประตูที่หนัก โต๊ะที่ตั้งขวางทางเดิน ปลั๊กไฟที่มีสภาพชำรุด การวางของไม่เป็นที่เป็นทาง การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ

2) สภาวะแวดล้อมทางสังคม

การจัดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้ที่เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นก็มีส่วนช่วยให้ ผู้สูงอายุมีความสุขแข็งแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจได้ รวมทั้งเป็นวิธีหนึ่งในการบำบัดทางจิตใจเนื่องจาก เป็นช่องทางในการระบายความรู้สึกภายในจิตใจที่บางครั้งไม่อยากจะบอกเล่าให้ลูกหลานภายในครอบครัวได้ แต่อาจจะรู้สึกสะดวกใจกว่าหากเป็นเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน อาจทำให้รู้สึกผ่อนคลายและสบายใจมากกว่า นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันยังช่วยทำให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อนเพื่อทำกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ อาทิ การเล่นกีฬากลางแจ้งและในร่ม การร้อง เพลง การทำอาหาร การอ่านหนังสือ การปลูกต้นไม้ การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ช่วยให้ผู้สูงอายุไม่หมกมุ่นอยู่กับตนเองมากเกินไป และได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ เพื่อนใหม่ และสถานที่ใหม่ ๆ ส่งผลให้ร่างกายและจิตใจได้รับการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา คงความกระชุ่มกระชวยได้อีกด้วย ดังนั้นการจัดที่พัก อาศัยให้มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมต่าง ๆ มีมุมเครื่องดื่มหรือมุมหนังสือในห้องพักของผู้สูงอายุ หรือ เกมสันทนาการไว้ในห้องเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้สูงอายุสามารถผ่อนคลายโดยการเล่นเกมชนิดนั้นกับเพื่อนฝูงได้

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

3) สภาพแวดล้อมด้านที่ตั้งและการบริการ

การจัดที่พักอาศัยผู้สูงอายุเอกชนนั้นต้องตอบสนองด้านการมีส่วนร่วมกับสังคมนั้นที่ตั้งของที่พักอาศัยก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องคำนึงถึง เพราะจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เปิดโอกาสใช้ความสามารถที่มี ก่อประโยชน์ให้กับชุมชน และกระตุ้นให้ดึงศักยภาพที่มีอยู่ออกมาใช้อย่างเต็มที่ และชุมชนก็จะได้รับประโยชน์จากความสามารถของผู้สูงอายุเช่นเดียวกัน โดยหลักการพิจารณาเกี่ยวกับที่ตั้งของที่พักอาศัยของผู้สูงอายุโดยการจัดตั้งที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยไม่ให้อยู่โดดเดี่ยว กล่าวคืออยู่ใกล้กับชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สวนสาธารณะ วัด ตลาด เป็นต้น เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกถูกแยกออกมาโดดเดี่ยว หากจะมีการจัดสร้างเป็นหมู่บ้านผู้สูงอายุควรจะเป็นบ้านเดี่ยว บ้านกลุ่ม หรืออาคารที่สูงไม่เกิน 5 ชั้น และควรมีสถานที่ตั้งแถบชานเมือง มีสภาพแวดล้อมดี มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบครัน มีการพักผ่อนออกกำลังกาย มีการดูแลทั่วถึง เช่น สวนสุขภาพ ห้องสมุด ห้องพระ ห้องออกกำลังกาย ห้องซาวน่า ห้องอบสมุนไพร ห้องดนตรี ห้องหัตถกรรม สระว่ายน้ำพื้นที่เล่นกีฬาในร่ม ซึ่งควรเน้นการ ออกแบบที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด โดยการจะเข้ามาอยู่อาศัยอาจมีทั้งกลุ่มที่ อยู่ประจำหรือไปกลับ และญาติสามารถมาเยี่ยมได้ ผู้สูงอายุก็สามารถออกนอกสถานที่ได้อย่างอิสระ¹⁰

2.2.3 บ้านพักผู้สูงอายุเอกชน

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการโครงการเกี่ยวกับบ้านพักผู้สูงอายุเอกชนเกิดขึ้นหลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการบริหารจัดการโดยเอกชน ในหัวข้อนี้ขอนำตัวอย่างบ้านพักผู้สูงอายุเอกชนที่มีรูปแบบเป็นสัดส่วน มีพื้นที่ใช้สอยส่วนตัว มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัยเกษียณ มีรายละเอียดดังนี้

1) วิลล่ามีสุข บ้านพักผู้สูงอายุ โครงการที่มีแต่สุข¹¹

วิลล่ามีสุข เป็นโครงการของบริษัทสิงหนคร เมเนจเม้นท์ จำกัด โดยศาสตราจารย์ แพทย์หญิง ศิวาพร จันทร์กระจ่าง เรสซิเดนท์เชส ตั้งอยู่เลขที่ 175 ถนนแม่โจ้-พร้าว หมู่ 6 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่รวมทั้งโครงการขนาด 8 ไร่ วิลลาและคอนโดมิเนียมแห่งการพักผ่อนอย่างมีระดับ สงบเงียบ เพื่อจุดประกายเสริมคุณภาพของการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ท่ามกลางบรรยากาศแห่ง ทะเลสาบดอกบัวนานาพรรณ ด้วยวิวัฒนาการของธรรมชาติอันร่มรื่น พร้อมวิวกูเฮา ในการออกแบบอันเรียบหรูโดดเด่น ในรูปแบบ Contemporary Colonial-Vintage Style เหมาะสำหรับการพักผ่อนของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง ด้วยทุกคุณภาพ

¹⁰ ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ. อ่างแล้ว เชียงธรรมที่ 8. หน้า 7.

¹¹ มีสุข โซโซตี้. (2564). *โครงการที่พักอาศัย สำหรับพักผ่อนจนเกษียณ อย่างมีสุข*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.meesuksociety.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

การตกแต่งด้วยมาตรฐานระดับพรีเมียม เพียง 15 นาที จากตัวเมืองเชียงใหม่ วิลลามีสุขเรสซิเดนซ์เซส เป็นโครงการแห่งแรก ซึ่งเน้นการออกแบบตกแต่งเพื่อการพักอาศัยเอื้อต่อการพักอาศัยสำหรับผู้สูงวัย เพราะต้องการความสะดวกสบายสำหรับการใช้ชีวิตอย่างสมดุล ประกอบด้วยคอนโดมิเนียม 3 ชั้น 1 อาคาร และที่ดินพร้อมสร้างวิลล่าส่วนตัวอีก 6 หลัง โดยแต่ละยูนิตในคอนโดมิเนียมและวิลลา ได้รับการออกแบบและการจัดวางส่วนต่าง ๆ ของ ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องครัว และห้องนั่งเล่นได้อย่างเหมาะสมและลงตัวสำหรับผู้สูงวัย¹²

รูปแบบของโครงการนั้น มี 2 แบบ ประกอบด้วย (1) แบบบ้านเดี่ยว และ (2) แบบห้องในคอนโดฯ สูง 3 ชั้น มี 28 ยูนิต ขนาดห้องปกติ 48 ตารางเมตร ราคา 3.4 ล้านบาท ห้องใหญ่พิเศษ 96 ตารางเมตร ราคา 5.5 ล้านบาท บ้านเดี่ยว 132 ตารางเมตร ราคา 5.5 ล้านบาท ห้องตกแต่งเฟอร์นิเจอร์พร้อมอยู่มาตรฐานเหมาะสมกับผู้สูงอายุ หรือสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการ มีประตูกระจกบานใหญ่ทั้งด้านหน้า และหลังห้อง เพื่อเน้นเรื่องอากาศถ่ายเทสะดวก เพราะเข้าใจว่าผู้สูงอายุไม่ชอบอยู่ในห้องเปิดเครื่องปรับอากาศ ห้องชั้นล่างมีส่วนของตัวเอง และสามารถเลี้ยงสัตว์ตัวเล็กน้ำหนักไม่เกิน 10 กิโลกรัมได้¹³

สิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย ลานกิจกรรมนอกประสงค์ ห้องออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ห้องบริหาร ลิฟท์โดยสารสำหรับคอนโด ล็อบบี้พร้อมบริการ Hospitality Services (ค่าบริการเสริม) ระบบรักษาความปลอดภัย 24 ชั่วโมง Wi-Fi สำหรับพื้นที่ส่วนกลาง สระว่ายน้ำพร้อม jacuzzi ร้านอาหารออร์แกนิก ร้านนวดผ่อนคลาย ลานจอดรถร้อยละ 100 ทะเลสาบบัว มีบริการผู้ช่วยส่วนบุคคล 24 ชั่วโมง รถรับ-ส่งในเมือง จัดหาอาหาร พนักงานดูแลสุขภาพ การจัดการเดินทาง จองตั๋วเครื่องบิน จองกอล์ฟ ชักกรีด-ทำความสะอาด¹⁴

2) เวลเนสซิตี (Wellness City) เมืองสุขภาพดีของวัยเกษียณ¹⁵

เวลเนสซิตี (Wellness City) เป็นโครงการของ นพ.บุญชัย อิศราพิสิษฐ์ ในนามบริษัท เวลเนส ซิตี จำกัด ตั้งอยู่เลขที่ 1 หมู่ 4 ตำบลช่างเหล็ก อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

¹² มีสุข โซโซตี้. (2564). *โครงการที่พักอาศัย สำหรับพักผ่อนจนเกษียณ อย่างมีสุข*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.meesuksociety.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

¹³ มีสุข โซโซตี้. (2564). *โครงการที่พักอาศัย สำหรับพักผ่อนจนเกษียณ อย่างมีสุข*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.meesuksociety.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

¹⁴ มีสุข โซโซตี้. (2564). *โครงการที่พักอาศัย สำหรับพักผ่อนจนเกษียณ อย่างมีสุข*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.meesuksociety.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

¹⁵ เวลเนสซิตี. (2564). *เมืองสุขภาพดี ที่พักของคนรักสุขภาพแห่งแรกในประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

ที่ดินทั้งหมดทั้งโครงการ 1,200 ไร่ เป็นบ้านเดี่ยว 70 หลัง และคอนโดฯ ประกอบด้วย Wellness Home ขนาด 190 ตารางเมตร ราคา 3.42 ล้านบาท (ยังไม่รวมราคาที่ดิน) Wellness Home ขนาด 150 ตารางเมตร ราคา 2.7 ล้านบาท (ยังไม่รวมราคาที่ดิน) และ Wellness Condotel ขนาด 33 ตารางเมตร ราคา ยังไม่ได้ระบุ (เปิดปลายปี 60) ส่วนกลาง 1,500 บาทต่อเดือน¹⁶

สิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย ห้องออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ ห้องซาวน่า ห้องสมุด และอินเทอร์เน็ต ห้องพยาบาล มีห้องประชุมสัมมนา รับประทานอาหารและเครื่องดื่ม ห้องสำนักงานของบริษัท มีสถานฟื้นฟูสำหรับผู้ป่วยเรื้อรัง ระบบรักษาความปลอดภัย ระบบสัญญาณฉุกเฉิน ระบบโทรศัพท์ภายใน บริการดูแลทรัพย์สินส่วนกลาง จุดเด่นมีบริการจัดหาผู้เช่า อีกด้วย¹⁷

3) บ้านเวลเนสโฮม

บ้านเวลเนสโฮม เป็นที่พักสำหรับคนวัยเกษียณ และที่พักรูปแบบพิเศษสำหรับผู้สูงอายุคุณภาพระดับโลก หนึ่งในโครงการที่ดีของเวลเนสซิตี เมืองสุขภาวะดี ด้วยนวัตกรรม การออกแบบและสร้างสรรค์ มุ่งเน้นเป็นหนึ่งในบ้านพักผู้สูงอายุ (Retirement) ตอบทุกโจทย์ของ ความต้องการของชีวิตที่ผู้สูงอายุจากทั่วโลก อยากมาพักพิงเพื่อแสวงหาความสุขในบั้นปลายชีวิต ครบครันด้วยองค์ประกอบ สัมผัสดี สิ่งแวดล้อมดี มีความปลอดภัย มีความสะดวกสบาย มีสุขภาพดี และมีความสุขทางใจ วิถีชีวิตริมสายน้ำ ที่พักอาศัยรูปแบบพิเศษที่มีความแตกต่างจากโครงการ ที่พักอาศัยอื่น ๆ¹⁸

จากความสำเร็จในโครงการบ้านเวลเนสโฮมเฟส 1 และเฟส 2 ทำให้เวลเนสซิตี นำสิ่งดี ๆ มาพัฒนารูปแบบและบริการของเวลเนสซิตี ให้ตรงกับความต้องการของผู้พักอาศัย มากยิ่งขึ้นเวลเนสซิตี เมืองสุขภาวะดี มีความสมบูรณ์แบบและครบครันเพื่อก้าวสู่คุณภาพระดับโลก เวลเนสโฮมเฟส 3 มีการจัดภูมิสถาปัตย์ใหม่ ในรูปแบบลากูน่า โดยใช้พื้นที่หมู่บ้านถึง 50 ไร่ แต่มีบ้านเพียง 70 หลังเท่านั้น ทำให้บ้านไม่แออัด มีความเป็นส่วนตัวมากยิ่งขึ้น ทำให้มีวิถีชีวิต ริมสายน้ำที่สมบูรณ์แบบที่สุดเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย มีจำนวนบ้านทั้งหมด 70 ยูนิต

¹⁶ เวลเนสซิตี. (2564). *เมืองสุขภาวะดี ที่พักของคนรักสุขภาพแห่งแรกในประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/>. [2564, 20 มิถุนายน].

¹⁷ บ้านเวลเนสโฮม. (2564). *ที่พักสำหรับคนวัยเกษียณและที่พักรูปแบบพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/blank-4>. [2564, 20 มิถุนายน].

¹⁸ บ้านเวลเนสโฮม. (2564). *ที่พักสำหรับคนวัยเกษียณและที่พักรูปแบบพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/blank-4>. [2564, 20 มิถุนายน].

เนื้อที่มากกว่า 100ตารางวาต่อยูนิต ปัจจุบันเปิดจองแล้วและกำลังก่อสร้าง มีแบบบ้านให้เลือก 2 แบบคือ¹⁹

(1) แบบบ้านลีลาวดี A มี 3 ห้องนอน 3 ห้องน้ำ ระเบียงริมน้ำ ทำน้ำ ราคาเริ่มต้น 3,420,000 บาท (190 ตารางเมตร) สามารถปรับแบบบ้านตามต้องการได้

(2) แบบบ้านลีลาวดี B มี 2 ห้องนอน 2 ห้องน้ำ ระเบียงริมน้ำ ทำน้ำ ราคาเริ่มต้น 2,700,000 บาท (150 ตารางเมตร) สามารถปรับแบบบ้านตามต้องการได้²⁰

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนผู้สูงอายุ

กองทุนผู้สูงอายุ นับเป็นกองทุนทางสังคมประเภทหนึ่ง ทั้งนี้ เล็ก สมบัติ และคณะ (2551) ได้ให้คำอธิบายกองทุนทางสังคมไว้ว่า “กองทุนทางสังคมเป็นกองทุนที่มุ่งสนับสนุนให้ท้องถิ่นได้สร้างบริการให้แก่ผู้ด้อยโอกาส และสร้างโอกาสให้กับท้องถิ่น ในการพัฒนาบริการ และคุณภาพชีวิตของประชาชน” และได้อธิบายคุณลักษณะเฉพาะของกองทุนทางสังคมดังต่อไปนี้²¹

- 1) เป็นกองทุนขนาดกลาง ที่มีแหล่งที่มาทั้งจากรัฐบาล และจากผู้บริจาค
  - 2) ลักษณะการจัดเป็นกึ่งองค์กรเลี้ยงตัวเอง (Semi- Autonomous Agencies)
  - 3) โครงสร้างการบริหารกองทุนมีลักษณะแตกต่างจากโครงสร้างภาคราชการ
  - 4) สามารถใช้การบริหารในระบบราชการได้แต่ไม่เคร่งครัดมากนัก
  - 5) มุมมองด้านสาธารณะ กองทุนทางสังคมเป็นกองทุนที่แยกการบริหารออกมาจากภาครัฐเพื่อให้ความคล่องตัว
  - 6) กองทุนเน้นการอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนให้กับโครงการระดับท้องถิ่นและบริการระดับชุมชน
  - 7) กองทุนมีความจำกัดด้านงบประมาณ และทรัพยากรบุคคล
- ทั้งนี้ วัตถุประสงค์เชิงการปฏิบัติของกองทุนทางสังคม²² ได้แก่

¹⁹ บ้านเวลเนสโฮม. (2564). *ที่พักสำหรับคนวัยเกษียณและที่พักรูปแบบพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/blank-4>. [2564, 20 มิถุนายน].

²⁰ บ้านเวลเนสโฮม. (2564). *ที่พักสำหรับคนวัยเกษียณและที่พักรูปแบบพิเศษสำหรับผู้สูงอายุ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.wellnesscitygroup.com/blank-4>. [2564, 20 มิถุนายน].

²¹ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2558). *โครงการการศึกษาเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนผู้สูงอายุ*. กองทุนผู้สูงอายุ กรมกิจการผู้สูงอายุ. หน้า 13-14.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

- 1) เพื่อกระจายงบประมาณอย่างรวดเร็วไปสู่องค์กรท้องถิ่น และองค์กรสาธารณะประโยชน์และหน่วยงานภาครัฐ
- 2) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน
- 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพของสถาบันระดับท้องถิ่น ชุมชน ทั้งของภาคเอกชนและรัฐบาล
- 4) เพื่อเสริมสร้างบทบาทของรัฐบาล ในการสร้างสวัสดิภาพที่ดีแก่ประชาชนภายใต้การปฏิรูปทางเศรษฐกิจ และการเมือง

ด้วยคุณลักษณะเฉพาะของกองทุนทางสังคม ทำให้กองทุนทางสังคมมีความยืดหยุ่นสูง และรัฐบาลสามารถใช้กองทุนทางสังคม ในการบริหารประเทศได้หลากหลายวัตถุประสงค์ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง กองทุนทางสังคมสามารถมีบทบาทในการเติมเต็มช่องว่างของระบบ โดยการเสริมระบบอย่างชั่วคราว ในกรณีที่ระบบไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ และยังเป็น การตอบสนองต่อปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น โดยไม่คาดฝัน เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้อีกด้วย²³

กองทุนผู้สูงอายุได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานกองทุนผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้²⁴

- 1) เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครองการส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ ให้มีศักยภาพความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- 2) สนับสนุนกิจกรรมขององค์กร ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

ในปัจจุบัน กิจกรรมหลักที่กองทุนผู้สูงอายุดำเนินการ²⁵ ได้แก่

- 1) การให้การสนับสนุนโครงการ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ
  - (1) โครงการขนาดเล็ก ในวงเงินไม่เกิน 50,000 บาท
  - (2) โครงการขนาดกลาง ในวงเงินเกิน 50,000 – 300,000 บาท
  - (3) โครงการขนาดใหญ่ วงเงินตั้งแต่ 300,000 บาทขึ้นไป

²³ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อังแล้ว เจริญรอดที่ 21. หน้า 14.

²⁴ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อังแล้ว เจริญรอดที่ 21. หน้า 15.

²⁵ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. อังแล้ว เจริญรอดที่ 21. หน้า 15.

โครงการที่จะได้รับการสนับสนุนเงินจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ (1) มีวัตถุประสงค์และกระบวนการในการดำเนินงานที่ชัดเจน (2) สร้างการมีส่วนร่วมของบุคคล หรือหน่วยงาน หรือประชาชน (3) โครงการของหน่วยงานภาครัฐควรเป็น โครงการใหม่และเร่งด่วน ที่ไม่ได้ตั้งงบประมาณรองรับ และไม่เป็นโครงการต่อเนื่อง (4) เป็นโครงการขององค์กรเอกชน หรือองค์กรของผู้สูงอายุ ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากส่วนราชการ และแหล่งทุนอื่น ๆ เว้นแต่กรณีที่ได้รับแต่ไม่เพียงพอ

2) การให้กู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพรายบุคคลและรายกลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การให้กู้ยืมรายบุคคล ได้คนละไม่เกิน 30,000 บาท

(2) การให้กู้ยืมเงินเป็นรายกลุ่ม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน ได้กลุ่มละไม่เกิน 100,000 บาท

ทั้งนี้ การให้การสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพทั้งรายกลุ่ม และรายบุคคล จะต้องชำระคืนเป็นรายงวดภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีโดยไม่มีดอกเบี้ย

สรุป กองทุนผู้สูงอายุคือ เป็นการจัดตั้งกองทุนขึ้น เพื่อให้มีทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นหน่วยงานในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพ และพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่รับผิดชอบการดำเนินงานกองทุนผู้สูงอายุดังกล่าวนี้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานบ้านพักอาศัยของผู้สูงอายุ

กรมส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ได้จัดทำมาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ (Residential home) ขึ้น เพื่อเป็นกรอบแนวทางสำหรับสถานประกอบการในการดำเนินงานบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุให้มีคุณลักษณะของการพักอาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมโดยกำหนดมาตรฐานที่จำเป็นสำหรับบ้านพักผู้สูงอายุ จำนวน 6 มาตรฐาน²⁶ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 อาคารสถานที่²⁷

อาคารและสถานที่ตั้งบ้านพักผู้สูงอายุควรมีลักษณะดังนี้

²⁶ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). *มาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. หน้า 4.

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

- 1) สถานที่ตั้งควรอยู่ในบริเวณที่ปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
- 2) มีเส้นทางคมนาคมที่สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งชุมชนและสถานพยาบาลได้โดยสะดวก
- 3) จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยอย่างเหมาะสมภายในอาคารและห้องพักอาศัยและจัดพื้นที่ส่วนกลางเป็นห้องหรือลานกิจกรรมอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัยให้ได้ใช้ร่วมกันอย่างเพียงพอ เช่น มุมออกกำลังกาย มุมสันทนาการ มุมพักผ่อนพื้นที่สีเขียว พื้นที่ประกอบอาหารและรับประทานอาหาร ห้องประกอบพิธีทางศาสนา เป็นต้น
- 4) อาคารที่ให้บริการผู้อยู่อาศัยตั้งแต่สองชั้นขึ้นไปควรมีลิฟท์โดยสารอย่างน้อยหนึ่งตัวให้ผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นผู้สูงอายุสามารถควบคุมเองได้และใช้ได้สะดวกและขึ้นลงได้ทุกชั้น ทางเดินภายในอาคารควรมีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร เพื่อให้เก้าอี้ล้อผ่านได้ ระดับพื้นผิวเสมอกันไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวาง มีบันได และทางลาดเชื่อมระหว่างชั้นของอาคารโดยขนาดความกว้างของบันไดทางเดียวกว้างอย่างน้อย 0.90 เมตร บันไดเดินสวนกันได้กว้างอย่างน้อย 1.50 เมตร มีลูกตั้งขนาด 0.15 เมตร ลูกนอนขนาด 0.30 เมตร และมีราวจับยาวต่อเนื่อง ในส่วนที่เป็นทางเดินทุกแห่งภายในอาคาร
- 5) มีทางหนีไฟจากทางเดินทุกชั้นภายในอาคารออกไปภายนอกอาคาร มีป้ายชี้นำทางออกที่ชัดเจน ทางหนีไฟให้เป็นทางลาดยาวตลอดจากชั้นบนสุดของอาคารลงไปถึงพื้นดิน บริเวณที่มีความปลอดภัย มีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร มีราวจับยาวต่อเนื่องตลอดทางเดินหนีไฟ ป้องกันขั้วญได้ วัสดุปูพื้นไม่ลื่น และไม่มีสิ่งกีดขวาง
- 6) ทางเข้าอาคารเป็นพื้นเรียบเสมอกัน ไม่ลื่น ไม่มีสิ่งกีดขวางที่เป็นอุปสรรคหรืออาจทำให้เป็นอันตรายต่อผู้สูงอายุ ในกรณีพื้นอาคารมีระดับต่างกับพื้นถนนภายนอกอาคารหรือพื้นลานจอดรถ ควรมีบันไดและทางลาดที่สามารถขึ้นลงได้สะดวกและอยู่ใกล้ที่จอดรถ
- 7) มีป้ายแสดงทิศทางตำแหน่งของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ทางหนีไฟ หมายเลขชั้นของอาคาร หมายเลขห้องที่มีขนาดและสีที่ผู้สูงอายุสามารถมองเห็นได้ชัดเจน ทั้งกลางวันและกลางคืนและทราบความหมายได้
- 8) ที่จอดรถมีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมกับจำนวนห้องพักอาศัย และจัดที่จอดรถไว้ใกล้ทางเข้าอาคารสำหรับผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวก และการส่งต่อผู้ป่วยกรณีฉุกเฉิน
- 9) มีหน่วยบริการของผู้ดำเนินการเพื่อเป็นศูนย์บริการตลอด 24 ชั่วโมง เกี่ยวกับการประสานการแจ้งเหตุหรือเตือนภัย การอำนวยความสะดวก และการจัดบริการระหว่างผู้ดำเนินการกับผู้อยู่อาศัย และบุคคลภายนอกโดยในหน่วยบริการควรจัดให้มีรายชื่อผู้อยู่อาศัย ระบบโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อกับผู้อยู่อาศัยทุกห้องพักอาศัยและภายนอกระบบสัญญาณบอกเหตุหรือเตือนภัยที่

สามารถรับและส่งสัญญาณกับทุกห้องพักอาศัย แก้อี้อเพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนที่แก่ผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวก และส่งต่อผู้ป่วยกรณีฉุกเฉิน เป็นต้น

มาตรฐานที่ 2 ห้องพักอาศัย²⁸

- 1) ระดับพื้นทางเข้าห้องพักอาศัยมีระดับเสมอกับพื้นภายในห้องพักอาศัยไม่มีธรณีประตู
- 2) ประตูเข้าห้องพักอาศัยเป็นแบบเปิดออกภายนอกหรือแบบบานเลื่อน มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 90 เซนติเมตร มือจับแบบการโยกหรือแกนผลัด และไม่ติดอุปกรณ์บังคับประตูปิดเองได้
- 3) ภายในห้องพักอาศัยมีพื้นที่ตั้งแต่ 15 ตารางเมตรขึ้นไป และจัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยได้ไม่น้อยกว่า 3 ส่วนได้แก่

(1) ส่วนที่นอน

(2) ห้องน้ำ

(3) พื้นที่ใช้ประโยชน์ทั่วไป

4) ระดับพื้นภายในห้องพักทุกส่วนมีระดับเสมอกัน วัสดุปูพื้นไม่ลื่น และไม่มีสิ่งกีดขวาง

5) ส่วนที่นอนควรติดตั้งสัญญาณบอกเหตุหรือเตือนภัยและโทรศัพท์ มีหน้าต่างมองเห็นทิวทัศน์ภายนอกอาคารและระบายอากาศได้ดี

6) ห้องน้ำ มีห้องน้ำในทุกห้องพักอาศัย

(1) มีขนาดกว้างไม่ต่ำกว่า 1.50 เมตร x 2.0 เมตร

(2) ประตูเป็นแบบเปิดออกภายนอกหรือแบบบานเลื่อน มีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตรมือจับแบบการโยกหรือแกนผลัดไม่ติดอุปกรณ์บังคับประตูและไม่ติดไม่มีธรณีประตู

(3) ระดับพื้นผิวภายในห้องน้ำมีระดับเสมอกันกับภายนอก วัสดุปูพื้นต้องไม่ลื่น มีความลาดเอียงเพียงพอไปยังช่องระบายน้ำทิ้งเพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำขังบนพื้น

(4) มีโถสวมชนิดนั่งราบสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 45 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 50 เซนติเมตร มีนักพิงหลัง และมีราวจับบริเวณด้านที่คิดผนังอย่างน้อยหนึ่งด้านเพื่อช่วยในการพยุงตัว

(5) มีอ่างล้างมือและมีราวจับข้างอ่างล้างมือสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร เพื่อช่วยพยุงตัวขณะยืน ให้อ่านล้างมือด้านที่คิดผนังจนถึงขอบอ่างเป็นที่ว่างเพื่อให้เก้าอี้สามารถสอดเข้าได้ ก๊อกน้ำเป็นชนิดการโยกหรือการโยกหรือการหมุนหรือระบบอัตโนมัติ

(6) บริเวณที่อาบน้ำ จัดให้มีที่นั่งสำหรับอาบน้ำที่มีความสูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 45 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 50 เซนติเมตร มีราวจับในแนวอนที่ด้านข้างของที่นั่งสูงจากพื้น

²⁸ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 26. หน้า 10.

65 เซนติเมตร แต่ไม่เกิน 70 เซนติเมตร ก๊อกน้ำของฝักบัวเป็นชนิดการโยกหรือก้านกดหรือการหมุนหรือแบบอัตโนมัติ

(7) ติดตั้งสัญญาณบอกเหตุ หรือเตือนภัยภายในห้องน้ำ

(8) มีระบบทำน้ำอุ่นที่ปลอดภัย

(9) มีราวจับตั้งแต่ประตูไปจนถึงโถส้วม และบริเวณที่อาบน้ำ

7) ระบบไฟฟ้าภายในห้องพักอาศัย

(1) มีหลอดไฟฟ้าติดตั้งไว้ทั้งในส่วนที่นอนห้องน้ำและพื้นที่ใช้ประโยชน์ทั่วไป

(2) สวิตช์ ติดสูงไม่เกิน 90 เซนติเมตรจากพื้น

(3) ปลั๊กไฟ ติดสูงไม่น้อยกว่า 45 เซนติเมตรจากพื้น

(4) มีระบบตัดไฟฟ้าลัดวงจรอัตโนมัติ

8) เครื่องเรือนภายในห้องพักอาศัยควรเป็นชนิดไม่มีมุมแหลม หรือที่จะก่อให้เกิดอันตรายได้ง่าย

มาตรฐานที่ 3 อนามัยสิ่งแวดล้อม²⁹

1) มีน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภคตามมาตรฐานคุณภาพน้ำที่ทางราชการกำหนด และมีปริมาณเพียงพอตามความต้องการของผู้อยู่อาศัยอย่างทั่วถึง

2) มีระบบรองรับน้ำเสีย จากการใช้อุปโภคบริโภค และมีการบำบัดน้ำเสียให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมไม่ก่อให้เกิดมลพิษและส่งผลให้เกิดโรคหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อยู่อาศัย

3) มีที่กั้นเก็บสิ่งปฏิกูลและทำการบำบัดหรือกำจัดสิ่งปฏิกูลให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยจากการเกิดโรค และการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

4) มีการบริการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะให้แก่ทุกห้องพักอาศัย

5) มีการป้องกันและกำจัดไม่ให้แมลงและสัตว์นำโรคเข้าไปสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือเป็นพาหะนำโรคแก่ผู้อยู่อาศัย

6) กรณีที่มีการประกอบอาหารบริการให้แก่ผู้อยู่อาศัย

(1) สถานที่ประกอบอาหารควรเลือกบริเวณที่จะไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมของผู้อยู่อาศัยได้รับการปนเปื้อนจากสิ่งสกปรก ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากกลิ่น เสียง คว้น

²⁹ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 26. หน้า 18.

(2) จัดอาหารที่ส่งเสริมสุขภาพ โดยคำนึงถึงความต้องการทางโภชนาการของ ผู้อยู่อาศัยที่เป็นผู้สูงอายุ และดำเนินการเตรียม ปูรง ประกอบอาหาร และรับประทานอาหารให้สะอาด และถูกสุขลักษณะในทุกขั้นตอนตามข้อกำหนดของมาตรฐานด้านสาขาภิบาลอาหาร

มาตรฐานที่ 4 ผู้ให้บริการ³⁰

ผู้ให้บริการบ้านพักผู้สูงอายุ ควรมีมาตรฐาน ดังนี้

1) ผู้ดำเนินการ เป็นผู้จัดการหรือเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลดำเนินงานให้บริการของพนักงาน ในบ้านผู้สูงอายุ โดยอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในบ้านพักผู้สูงอายุควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์

(2) สำเร็จการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุอย่างน้อย 420 ชั่วโมง ที่จัดโดย กระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ในเอกสารแนบท้ายมาตรฐานฉบับนี้

(3) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(4) มีใบรับรองแพทย์ระบุว่ามีความแข็งแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบและไม่เป็นผู้ติดสารเสพติด

2) พนักงาน เป็นผู้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ประสานงาน รับการติดตาม การแจ้งเหตุ หรือ เตือนภัย แจ้งข่าวสาร อำนวยความสะดวกดูแลผู้สูงอายุในกรณีเจ็บป่วยหรือมีความเดือดร้อน จัดกิจกรรมและการบริการต่าง ๆ ที่มีคุณภาพแก่ผู้อยู่อาศัย โดยอยู่ปฏิบัติงานในบ้านพักผู้สูงอายุ ตลอด 24 ชั่วโมง ในอัตราส่วนพนักงาน 1 คนต่อผู้สูงอายุที่อยู่อาศัย 15 คน ควรมีคุณสมบัติดังนี้

(1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

(2) สำเร็จการอบรมหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุอย่างน้อย 420 ชั่วโมง ที่จัดโดย กระทรวงศึกษาธิการหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง หรือ โรงเรียนเอกชนที่ได้รับอนุญาตจาก กระทรวงศึกษาธิการตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ในเอกสารแนบท้ายมาตรฐานฉบับนี้ หรือ

(3) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุไม่น้อยกว่า 1 ปี โดยมีหนังสือรับรอง จากโรงเรียน หรือสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องและสำเร็จการอบรมหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุไม่น้อย กว่า 70 ชั่วโมง ที่จัดโดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง หรือ โรงเรียนเอกชนที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ใน เอกสารแนบท้ายมาตรฐานฉบับนี้

(4) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

³⁰ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และ ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 26. หน้า 22.

(5) มีใบรับรองแพทย์ระบุว่ามีความแข็งแรง ไม่เป็นผู้วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ และไม่ใช่ผู้ติดสารเสพติด

3) ควรจัดให้มีพนักงานที่มีความรู้และทักษะเพื่อปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

(1) การซ่อมแซมห้องพักอาศัย ประปา ไฟฟ้า และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ

(2) การทำความสะอาดพื้นที่ส่วนกลางและการอำนวยความสะดวกในการใช้บริการทำความสะอาด ห้องพักอาศัย

(3) การประกอบอาหารหรืออำนวยความสะดวกด้านอาหาร

(4) การรักษาความปลอดภัย

(5) การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อยู่อาศัย

มาตราที่ 5 การจัดการ³¹

1) จัดทำรายชื่อและข้อมูลส่วนตัวของผู้อยู่อาศัย ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ และข้อมูลของญาติ หรือผู้ที่ติดต่อได้ เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการติดต่อและดำเนินการให้ความช่วยเหลือผู้อยู่อาศัย ในกรณีฉุกเฉิน ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลต้องระมัดระวังต่อการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและสวัสดิภาพของผู้อยู่อาศัย

2) จัดระบบการติดต่อและอำนวยความสะดวก หรือช่วยเหลือระหว่างผู้ดำเนินการและพนักงานกับผู้อยู่อาศัยทุกห้องอาศัยทางโทรศัพท์ และสัญญาณบอกเหตุ หรือเตือนภัยที่เป็นเสียงและแสง

3) จัดให้พนักงานทุกคนได้รับการอบรมฟื้นฟูหรือเพิ่มเติมความรู้ ทักษะและจิตสำนึกเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เช่น การดูแลกิจวัตรประจำวัน การปฐมพยาบาล เป็นต้น

4) จัดระบบส่งต่อผู้ป่วยกรณีฉุกเฉิน

5) ดูแลความสะดวกเรียบร้อยพื้นที่ส่วนกลาง

6) การกำจัดขยะและขยะติดเชื้อตามข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7) การดูแลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

8) จัดให้มีอาสาสมัครประจำบ้าน เพื่อรักษาโรคเบื้องต้น และมีพนักงานดูแลการให้ยา และจัดการหรืออำนวยความสะดวกให้มีการให้ภูมิคุ้มกันโรคแก่ผู้สูงอายุตามความจำเป็น

9) จัดให้มีระบบไฟฟ้า หรือแสงสว่างสำรอง

³¹ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ่างแล้ว เจริญธรรมที่ 26. หน้า 30.

10) จัดให้มีเครื่องมือดับเพลิงตามข้อบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และดูแลให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน ติดตั้งในที่มองเห็นได้ชัดเจนและสะดวกต่อการใช้งาน

11) จัดให้มีการฝึกอบรมผู้ดำเนินการและพนักงานเกี่ยวข้องกับกำกับการป้องกันและระงับอัคคีภัย และเหตุฉุกเฉินอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และฝึกอบรมการป้องกันและหนีภัยจากอัคคีภัยและเหตุฉุกเฉินที่เป็นอันตรายให้แก่ผู้พักอาศัยอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

12) จัดระบบรักษาความปลอดภัยแก่ผู้อาศัย

13) ดูแลความเรียบร้อยของผู้อาศัยไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือความเดือดร้อนรำคาญในการอยู่อาศัยร่วมกัน

มาตราที่ 6 การบริการ³²

การบริการในบ้านพักผู้สูงอายุ ควรมีเจ้าหน้าที่ให้บริการในลักษณะ ดังนี้

1) ให้คำปรึกษา แนะนำความรู้ในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุให้แก่ผู้อาศัย ทั้งที่เป็นผู้สูงอายุและผู้ที่อยู่อาศัยร่วมกับผู้สูงอายุ

2) ดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุกรณีเจ็บป่วยหรือเกิดปัญหาทุกข์ยากเดือดร้อน

3) นำส่งผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยไปรับการรักษาที่สถานพยาบาล

4) รับการติดต่อและการแจ้งเหตุจากผู้พักอาศัย และให้ความช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกตามความจำเป็น

5) จัดหรืออำนวยความสะดวกให้มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ตามความต้องการของผู้พักอาศัย

6) อำนวยความสะดวกในการทำความสะดวกห้องพักและการซักล้าง

7) ให้บริการอาหารหรืออำนวยความสะดวกด้านอาหารแก่ผู้อยู่อาศัย

8) ประสานงาน อำนวยความสะดวกการทำกิจกรรมภายนอกบ้านพักผู้สูงอายุให้แก่ผู้อยู่อาศัย

9) ให้บริการหรืออำนวยความสะดวกในการซ่อมแซมห้องพักอาศัย ประปา ไฟฟ้า

10) ซ่อมบำรุงอาคาร สถานที่ให้อยู่ในสภาพใช้การได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

จึงสรุปได้ว่า มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและปลอดภัย แสดงให้เห็นว่าที่อยู่อาศัยและความปลอดภัยในตัวผู้สูงอายุนั้นถูกให้ความสำคัญ ซึ่งจะต้องได้รับการเอาใจใส่เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความสุขและปลอดภัยในการใช้ชีวิตในส่วนสถานสงเคราะห์เองนอกจากจะเป็นสถานที่ที่ต้องมีความปลอดภัยทางกายภาพและปลอดภัย

³² สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 26. หน้า 38.

ทางจิตใจแล้วนั้น ยังมีส่วนช่วยในเรื่องของการดูแลและเกื้อหนุน พัฒนาทางด้านจิตใจของ ผู้สูงอายุ อีกด้วยซึ่งถูกระบุลงในแผนเช่นกันในด้านยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ

2.5 ทฤษฎีผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ให้คำจำกัดความของผู้สูงอายุว่าเป็นบุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป องค์การอนามัยโลก กำหนดให้ผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม หรือผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจโดยประเทศพัฒนาแล้วส่วนใหญ่จะใช้เกณฑ์ผู้สูงอายุที่อายุ 65 ปี ลักษณะของผู้สูงอายุพิจารณาได้จากหลายประเด็นคือ พิจารณาด้านชีวภาพที่แสดงออกภายนอก เช่น ผมหงอกหรือผิวหนังเหี่ยวย่น โดยที่อายุจริงอาจยังไม่มากก็ได้ พิจารณาด้านอายุจริงตามปฏิทินคืออายุตัวเลขเป็นเกณฑ์ พิจารณาด้านจิตวิทยาจากความสามารถในการปรับตัวต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและด้านสังคม เป็นการเปรียบเทียบสถานะและบทบาททางสังคม เช่น เป็นผู้บริหารขององค์กร³³

ทฤษฎีความชรา (Aging Theory) มีหลายทฤษฎีที่อธิบายเรื่องความชราภาพ แต่ยังไม่มียทฤษฎีใดที่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น กรรมพันธุ์ สิ่งแวดล้อม อิทธิพลทางวัฒนธรรม การออกกำลังกาย ภาวะโภชนาการประวัติการเจ็บป่วย รวมทั้งกระบวนการเสื่อมในแต่ละคน มีปัจจัยแตกต่างกัน ดังนั้นกระบวนการเสื่อมจะแตกต่างกันไปด้วย ทำให้คนที่มีอายุเท่ากันมีความชราภาพแตกต่างกัน แม้แต่ในคน ๆ เดียวกัน กระบวนการเสื่อมในอวัยวะแต่ละส่วนก็แตกต่างกันทฤษฎีความชราแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกคือ ทฤษฎีความสูงอายุที่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม (Genetic Theories) พิจารณาเรื่องความผิดปกติในเรื่องของยีนส์ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เช่น ทฤษฎีการจำกัดโคดอน (Codon Restriction Theory) ทฤษฎีความผิดพลาด ทฤษฎีความมากเกินไปของพันธุกรรมและทฤษฎีการผ่าเหล่า ส่วนกลุ่มที่สองคือทฤษฎีความสูงอายุที่ไม่เกี่ยวข้องกับพันธุกรรม (Non-genetic theories) พิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ในร่างกาย ด้านโครงสร้างและหน้าที่เมื่อมีอายุมากขึ้น เช่น ทฤษฎีการเชื่อมตามขวาง (Cross linkage theor) ทำให้กล้ามเนื้อมีความยืดหยุ่นน้อยลงจากคอลลาเจนมีการเชื่อมตามขวางมากขึ้น ทฤษฎีการเกิดอนุมูลอิสระ (free radical theory) ทฤษฎีรงควัตถุชรา (Aging pigment theory) เป็นการสะสมสิ่งผิดปกติในเซลล์ ทฤษฎีการเสื่อมถอยสะสม (Wear and tear theory) เป็นกระบวนการเสื่อมถอยอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทีละน้อยจากการใช้งานหรือจากการได้รับสารพิษจากสิ่งแวดล้อม

³³ สมนึก กุลสถิตพร. (2549). *กายภาพบำบัดในผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ทเพรส จำกัด. หน้า 15.

เช่น การกินอาหารที่มีไขมันและหรือน้ำตาลสูง การดื่มแอลกอฮอล์ ความกดดันทางกายและอารมณ์ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อการสร้างโปรตีนการทำงานของเอนไซม์และอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดเซลล์ในร่างกายเสื่อมถอยไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็ตาม จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบต่าง ๆ ในร่างกายและจิตใจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมและสังคมตามมา โดยการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มีดังนี้³⁴

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายระบบกระดูก กล้ามเนื้อ และผิวหนังเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุความหนาแน่นของมวลกระดูกลดลงการสร้างและการทำลายกระดูกไม่เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพศหญิงในช่วงอายุ 50-55 ปี มีภาวะเสี่ยงจากภาวะกระดูกพรุนมากกว่าเพศชาย เนื่องจากฮอร์โมนเอสโตรเจนลดลง หลังหมดประจำเดือน ส่วนมวลกระดูกของเพศชายลดลงในช่วงอายุ 50-60 ปี ภาวะกระดูกพรุนทำให้เสี่ยงต่อกระดูกหักเป็นอย่างยิ่ง ถ้ามีการหักล้มการฟื้นตัวจากการบาดเจ็บของผู้สูงอายุเป็นไปอย่างช้า ๆ และไม่สมบูรณ์ สูญเสียความสามารถในการทำงาน เกิดความพิการและคุณภาพชีวิตลดลง ส่วนข้อต่อก็พบความเสื่อมได้มากขึ้นตามอายุที่พบบ่อยคือข้อเข่า และกระดูกสันหลังระบบกล้ามเนื้อ ขนาด และความแข็งแรงของกล้ามเนื้อจะลดลงตามอายุ ผิวหนังเริ่มบางลงมีรอยเหี่ยวย่น แดงแห้งง่าย สีของผิวหนังจางลง เกิดรอย กระ ฝ้าได้ง่าย ไขมันใต้ผิวหนังลดลง ทนต่อความหนาวเย็นได้น้อย การรับความรู้สึกลดลง การจับเหยื่อลดลงและเป็นลมแดดได้ง่ายระบบหัวใจและหลอดเลือดผู้สูงอายุเสี่ยงต่อหัวใจล้มเหลว หัวใจเต้นผิดจังหวะหรือความแรงของการหดตัวของกล้ามเนื้อหัวใจผิดปกติทำให้แรงดันเลือดผิดปกติ ลิ้นหัวใจมีความยืดหยุ่นน้อยลง มีแคลเซียมมาทำให้หนาตัว ลิ้นหัวใจรั่วได้ง่ายผนังหลอดเลือดหนาตัวมากขึ้น ความยืดหยุ่นลดลงมีการสะสมไขมันตามผนังหลอดเลือด ทำให้หลอดเลือดแดงโคโรนารีอุดตันได้ระบบหายใจผู้สูงอายุจะมีความยืดหยุ่นบริเวณทรวงอก ทางเดินหายใจและปอดลดลง เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของมวลกระดูกและกล้ามเนื้อ ส่งผลให้ปริมาตรทรวงอกลดลง ทำให้การขยายตัวของปอด ความจุของปอดและความสามารถในการหายใจลดลง รูปแบบและอัตราการหายใจจะเปลี่ยนไป ทำให้เหนื่อยง่ายและเสี่ยงต่อการเกิดโรคปอดอักเสบ ระบบประสาทน้ำหนักรวมลดลง พบภาวะสมองฝ่อ (Brain Atrophy) เนื่องจากการเสื่อมและการลดลงของเซลล์ประสาทถึงร้อยละ 10 เลือดไปเลี้ยงสมองลดลงร้อยละ 50 ระบบประสาทของผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพลดลงส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความจำเสื่อม การทรงตัวไม่ดี เสี่ยงต่อการหกล้มได้ง่าย การเคลื่อนไหวของร่างกายช้าลงระบบขับถ่ายปัสสาวะประสิทธิภาพการทำงานของไตลดลงถึงหนึ่งในสามการขับถ่ายของเสียลดลงร้อยละ 40 การปรับสมดุลน้ำและของเสียไม่ดี ผู้ชายมีต่อม

³⁴ ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และสถานานมูอิบปะตุคติน นอจิ สุขไสว. (2558). ผู้สูงอายุในโลกแห่งการทำงาน:มุมมองเชิงทฤษฎีทางกายจิตสังคม. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 7 (1), หน้า 244-248.

ลูกหมากโต ผู้หญิงมีกระบังลมหย่อน ปัสสาวะค้างค้ำ กลั้นปัสสาวะไม่อยู่หรือมีปัสสาวะเล็ด
 เกี่ยวต่อการเกิดการติดเชื้อในกระเพาะปัสสาวะได้ง่ายยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ๆ
 ของร่างกายร่วมด้วยคือ ระบบการได้ยินจะฟังเสียงได้ไม่ชัดหูตึง ได้ยินเสียงต่ำดีกว่าเสียงสูง
 สาเหตุจากความเสื่อมของเส้นประสาทเกี่ยวกับการได้ยิน การรับกลิ่นลดลงเนื่องจากเยื่อจมูกและ
 ปลายประสาทรับกลิ่นเสื่อมลงสูญเสียการรับรสชาติอาหาร โดยเฉพาะรสหวานจะสูญเสียมากกว่า
 รสอื่น ๆ ฟันผุ แดงกร่อนง่าย การผลิตฮอร์โมนและสมรรถภาพทางเพศลดลง ระบบภูมิคุ้มกัน³⁵

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมผู้สูงอายุเมื่อถึงวัยอายุมากกว่า 60 หรือวัยเกษียณ
 ออกจากงานประจำ ทำให้บทบาทหน้าที่ทางสังคมลดลงบทบาทในครอบครัวที่เคยเป็นผู้นำจะ
 กลายเป็นที่ปรึกษาในครอบครัวหรือเป็นผู้อยู่อาศัย จากสมาชิกของสังคมภายนอกมาเป็นสมาชิก
 ในกลุ่มย่อย ๆ ของตัวเองมีบทบาทน้อยไม่มีอิทธิพลต่อสังคมใหญ่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
 ผู้สูงอายุเมื่อถึงวัยอายุมากกว่า 60 หรือวัยเกษียณออกจากงานประจำ ทำให้บทบาทหน้าที่ทางสังคม
 ลดลงบทบาทในครอบครัวที่เคยเป็นผู้นำจะกลายเป็นที่ปรึกษาในครอบครัวหรือเป็นผู้อยู่อาศัย
 จากสมาชิกของสังคมภายนอกมาเป็นสมาชิกในกลุ่มย่อย ๆ ของตัวเองมีบทบาทน้อยไม่มีอิทธิพล
 ต่อสังคมใหญ่

3) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ พฤติกรรมและสมรรถภาพเมื่อร่างกายและสังคมมีการ
 เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมถอย ก็เกิดผลต่อจิตใจโดยตรง รับรู้สิ่งใหม่ ๆ ยากขึ้น การแสดงออก
 ของอารมณ์เป็นแบบไม่มั่นคง ท้อแท้บ่อยใจง่าย การดำเนินชีวิตเริ่มไปในหนทางที่ตนเองชอบ
 เพราะมีเวลาในการคิดถึงตนเองมากขึ้น แต่บางคนจะมีความสุขมากขึ้น ควบคุมจิตใจได้ดีกว่า
 คนวัยอื่น ๆ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ การศึกษาประสบการณ์ สภาพสังคมในวัย
 ต่าง ๆ ของคน ๆ นั้นเมื่อผู้สูงอายุมีความเครียดจากภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในตัวเอง
 จะมีพฤติกรรมแสดงออกและการปรับตัวแตกต่างกันไป บางคนจะยอมรับการเปลี่ยนแปลง
 มีการปรับตัวไปในทางที่ดีพฤติกรรมที่แสดงออก คงความเป็นตัวของตัวเองพึงพอใจและเห็นคุณค่า
 ในตัวเอง มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ทำประโยชน์ให้แก่สังคมมากขึ้น แต่บางคนจะมีพฤติกรรมที่
 ถดถอยต้องพึ่งพาผู้อื่นมากขึ้น ไม่ยอมช่วยเหลือตนเอง ไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ต้องการ
 ความสนใจจากสมาชิกในครอบครัวมากกว่าปกติไม่ยอมรับสภาพความจริง หลีกหนีชีวิต ท้อแท้
 ขาดแรงจูงใจ การมีโรคประจำตัวทำให้สมรรถภาพทางกายลดลง บางคนมีการรับรู้และกรเรียนรู้ช้าลง
 ต้องใช้เวลามากขึ้น ความจำลดลงเนื่องจากความเสื่อมของสมองสมรรถภาพทางเพศของผู้หญิง
 ในด้านการสืบพันธุ์ในผู้หญิงจะลดลงทันทีที่หมดประจำเดือน แต่ผู้ชายจะคงสามารถมีบุตรได้

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 244-248.

ตลอดอายุขัย ส่วนสมรรถภาพทางเพศในแง่เพศสัมพันธ์ยังคงเดิมแต่อาจถูกจำกัดลงจากสภาพทางจิตใจ วัฒนธรรมและค่านิยมและสุขภาพ³⁶

2.6 ทฤษฎีการออมเงิน

การออม (Saving) ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า ออม หมายถึง เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสิน เก็บรวบรวมไว้ทีละเล็กทีละน้อย³⁷ การออมเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หมายถึง ส่วนหนึ่งของรายได้ปัจจุบันที่ไม่ได้ใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภค หากแต่เก็บไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายต่าง ๆ ในอนาคตหรือการนำเงินออมไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ตอบแทน ในทางเศรษฐศาสตร์แบ่งการออมของประเทศออกเป็น การออมภาครัฐและการออมภาคเอกชน โดยที่การออมภาคเอกชนแบ่งออกเป็น การออมภาคธุรกิจและการออมภาคครัวเรือน การออมของประชาชนทั่วไปจัดเป็นการออมภาคครัวเรือนในทางเศรษฐศาสตร์³⁸

ทฤษฎีการออมระบุว่า การออมหมายถึงรายได้สุทธิหลังหักภาษีเป็นส่วนที่เหลือจากการใช้จ่ายหรือการบริโภค ถ้ารายได้สุทธิอยู่ในเกณฑ์ต่ำการออมย่อมต่ำไปด้วย และการออมจะเพิ่มสูงขึ้นเมื่อรายได้สูง ดังนั้น การออมย่อมมีความสัมพันธ์กับรายได้สุทธิของบุคคลและการบริโภค³⁹

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคและการออม ประกอบด้วยปัจจัยโดยตรงจากผู้บริโภค และปัจจัยทางสังคม ซึ่งรายได้สุทธิส่วนบุคคลหรือรายได้พึงใช้จ่าย (Disposable Income) สิ้นทรัพย์ของผู้บริโภค และการคาดการณ์ของผู้บริโภค เป็นปัจจัยที่มาจากตัวผู้บริโภคเองโดยตรง ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมในส่วนของปัจจัยทางสังคมได้แก่ ค่านิยมทางสังคม (Social Value) อัตราเพิ่มของประชากรและโครงสร้างอายุของประชากร อิทธิพลต่อการบริโภคและการออม เป็นต้น⁴⁰

ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลดังกล่าวนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1) รายได้พึงใช้จ่าย คือ รายได้ที่ภาคครัวเรือนได้รับหักด้วยภาษีเงินได้ส่วนบุคคล (Personal Income Tax) สามารถนำไปใช้จ่ายในการบริโภคและเก็บออม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

³⁶ ธนยศ สุมาลย์โรจน์ และฮานานมูฮิบบะตุตดิน นอจิ สุไซสว. อ้างแล้ว เชมอรรถที่ 34. หน้า 244-248.

³⁷ ราชบัณฑิตยสถาน. (2564). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>. [2564, 15 มิถุนายน].

³⁸ คณะนักศึกษาลัทธิสุตฺตบริหารระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. (2562). *การออมเพื่อประชารัฐ เริ่มต้นทำงาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิทยาการตลาดทุน. หน้า 19.

³⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

⁴⁰ คณะนักศึกษาลัทธิสุตฺตบริหารระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อ้างแล้ว เชมอรรถที่ 38. หน้า 19.

และอัตราภาษีเงินได้ส่วนบุคคลจะส่งผลกระทบต่อรายได้พึงใช้จ่าย หากรัฐบาลเพิ่มอัตราภาษีเงินได้ส่วนบุคคล รายได้พึงใช้จ่ายก็จะลดลง การบริโภคและการออมก็จะลดลงตามไปด้วย ส่วนการลดอัตราภาษีก็จะมีผลกระทบในทางตรงข้าม⁴¹

2) สินทรัพย์ของผู้บริโภค คือ สินทรัพย์ที่ครัวเรือนถือครองอยู่ ซึ่งมีสภาพคล่อง (Liquidity) สูงหรือต่ำไม่เท่ากัน โดยพิจารณาจากความยากง่าย และอัตราความเสี่ยงด้านมูลค่าในการเปลี่ยนแปลงเป็นเงินสด ตามปกติสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องเรียงตามลำดับสูงไปหาต่ำ ได้แก่ เงินสด เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากประจำ พันธบัตร ทองคำ หุ้น และที่ดิน ในกรณีที่ผู้บริโภคถือสินทรัพย์สภาพคล่องสูงไว้มาก ผู้บริโภคจะรู้สึกว่าคุณสมบัติการเงินที่มั่นคง สามารถใช้จ่ายเพื่อการบริโภคได้มาก ส่วนกรณีที่ผู้บริโภคถือสินทรัพย์สภาพคล่องต่ำไว้มาก ผู้บริโภคไม่แน่ใจว่าจะสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ตามเวลาที่ต้องการและในมูลค่าที่ตนพอใจมากน้อยเพียงใด จึงต้องชะลอการบริโภคบางส่วนไว้ก่อน⁴²

3) การคาดการณ์ของผู้บริโภค สิ่งที่ผู้บริโภคคาดการณ์และส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อมีหลายอย่าง อาทิ รายได้ในอนาคต ราคาสินค้า ปริมาณสินค้า เป็นต้น การคาดการณ์ของผู้บริโภคเกี่ยวกับรายได้ในอนาคตมีผลต่อการบริโภคและการออมในปัจจุบัน หากผู้บริโภคคาดว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคต เขาอาจจะลดการออมและเพิ่มการบริโภคในปัจจุบัน ส่วนการคาดการณ์ในทางตรงข้ามจะทำให้เขาตัดสินใจเพิ่มการออมและลดการบริโภคในปัจจุบัน⁴³

4) ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นสิ่งที่หลายฝ่ายในสังคมสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนนิยมชมชอบซึ่งมีทั้งบวกและลบ เช่น ค่านิยมแบบบวก คือ การใช้จ่ายที่พอเหมาะกับความฐานะทางเศรษฐกิจโดยไม่สร้างหนี้สินล้นพ้นตัว ส่วนค่านิยมแบบลบ คือ การบริโภคนิยมผู้บริโภคบางกลุ่มมุ่งใช้จ่ายสินค้าและบริการที่ฟุ่มเฟือยมีราคาสูง โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของตน ทำให้สังคมนั้นมีการบริโภคอยู่ในระดับสูงและการออมต่ำ เป็นต้น⁴⁴

4) อัตราเพิ่มของประชากรและโครงสร้างอายุของประชากรเองก็มีอิทธิพลต่อการบริโภคและการออม ถ้าอัตราเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูง รายจ่ายเพื่อการบริโภคจะเพิ่มในอัตราสูงส่วนกรณีตรงข้าม รายจ่ายเพื่อการบริโภคจะเพิ่มในอัตราต่ำ นอกจากนี้ โครงสร้างอายุของประชากรก็มีอิทธิพลต่อรายจ่ายเพื่อการบริโภคและการออม หากจำนวนประชากรวัยทำงานเทียบกับประชากรทั้งหมดมีสัดส่วนต่ำ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคจะมีมาก เพราะประชากรที่ไม่อยู่

⁴¹ คณะนักศึกษาลัทธิเศรษฐศาสตร์ระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เริงอรุณที่ 38. หน้า 19.

⁴² คณะนักศึกษาลัทธิเศรษฐศาสตร์ระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เริงอรุณที่ 38. หน้า 20.

⁴³ คณะนักศึกษาลัทธิเศรษฐศาสตร์ระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เริงอรุณที่ 38. หน้า 20.

⁴⁴ คณะนักศึกษาลัทธิเศรษฐศาสตร์ระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เริงอรุณที่ 38. หน้า 20.

ในวัยทำงานแม้จะไม่มีรายได้แต่ก็ยังต้องมีการบริโภค รายจ่ายซึ่งต้องจัดการให้ใช้ได้อย่างเพียงพอ⁴⁵

ดังนั้น ทฤษฎีการออมกล่าวว่า การออมขึ้นอยู่กับความสามารถในการออมและความตั้งใจในการออม หมายความว่าผู้ที่สามารถมีเงินออมได้ ก็ยังจำเป็นต้องมีความตั้งใจที่จะออมถึงจะมีเงินออม และในทางกลับกัน ผู้ที่มีความตั้งใจจะออม ก็ยังจำเป็นต้องมีความสามารถในการออมถึงจะมีเงินออมได้ ความสามารถในการออมประกอบด้วยรายรับ โครงสร้างสถาบันทางการเงินหรือผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การควบคุมตนเองและการกำหนดเป้าหมายอนาคต ในขณะเดียวกันความตั้งใจในการออมก็มีความสำคัญ รวมไปถึงทัศนคติ แรงจูงใจ และการรับรู้ความสามารถของตนเองที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย⁴⁶

2.7 ทฤษฎีแรงจูงใจ

การจูงใจ หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ทางร่างกายและจิตใจถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรม เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของเป้าหมายที่ต้องการซึ่งสามารถแสดงได้ดังแบบจำลอง⁴⁷

ทฤษฎีแรงจูงใจมีที่มาจากการศึกษาของ Frederick (1911) ได้นำวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ระบบการจ่ายค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจต่อพนักงานทรัพยากรมนุษย์ได้ศึกษาพบว่า การจูงใจจะก่อให้เกิดความต้องการของมนุษย์ในทันทีได้แบ่งทฤษฎีการจูงใจออกเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางตามเนื้อหา และแนวทางตามกระบวนการ ซึ่งในทันทีนี้จะกล่าวถึงทฤษฎีตามเนื้อหาเพียงอย่างเดียว⁴⁸

ทฤษฎีเนื้อหา หมายถึง การจูงใจที่เน้นคุณลักษณะภายในของพนักงานที่เน้นเรื่องการทำ ความเข้าใจว่าพนักงานต้องการอะไรและจะทำอย่างไรที่จะทำให้พนักงานเกิดความพึงพอใจ ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีเนื้อหาและทฤษฎีกระบวนการของการจูงใจมีประโยชน์ต่อผู้บริหารในการใช้จูงใจพนักงาน ขั้นตอนในการจูงใจที่ผู้บริหารใช้ในการจูงใจพนักงาน⁴⁹ มีดังนี้

⁴⁵ คณะนักศึกษาลัทธิศาสตร์ผู้บริหารระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เชียงอรรถที่ 38. หน้า 20.

⁴⁶ คณะนักศึกษาลัทธิศาสตร์ผู้บริหารระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อังแล้ว เชียงอรรถที่ 38. หน้า 21.

⁴⁷ ฌ็องส์พัซซ์ ลาภบำรุงวงศ์. (2562). การประยุกต์ทฤษฎีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9 (2), หน้า 163.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

⁴⁹ ฌ็องส์พัซซ์ ลาภบำรุงวงศ์. อังแล้ว เชียงอรรถที่ 47. หน้า 164.

- 1) ทฤษฎี Abraham Maslow
- 2) ทฤษฎี Two – Factor
- 3) ทฤษฎี X และทฤษฎี Y
- 4) ทฤษฎี ERG

ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำเฉพาะทฤษฎี Abraham Maslow ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายในหัวข้อนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎี Abraham Maslow ทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการของ Maslow (Hierarchy of Needs Theory) เกิดในทศวรรษที่ 1940 โดย Maslow (1943) แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน⁵⁰ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Need) หมายถึง ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ความต้องการทางเพศ ความสะดวกสบาย เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Need) หมายถึง ความต้องการได้รับการปกป้องจากอุปสรรคและการออกจากงาน ความปลอดภัยการทำงาน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ความต้องการทางสังคม (Social Need) หมายถึง ความต้องการเพื่อน ต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของเป็นส่วนหนึ่งทางสังคม

ขั้นตอนที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องยอมรับ (Esteem Need) หมายถึง ความต้องการเป็นอิสระ ต้องการการยอมรับ ได้รับการยกย่อง ได้รับเกียรติจากผู้อื่น เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 ความต้องการบรรลุผลสำเร็จสูงสุด (Self-Actualization Need) หมายถึง ความต้องการได้รับความสำเร็จสูงสุดในสิ่งที่ปรารถนาทุกอย่างที่ตั้งใจไว้⁵¹

ดังนั้น แรงจูงใจ คือกระบวนการต่าง ๆ ที่ร่างกายและจิตใจถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าให้เกิดการแสดงออกของพฤติกรรม เพื่อที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายของเป้าหมายที่ต้องการ

2.8 หลักสิทธิมนุษยชน

แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน มีมาตั้งแต่สมัยกรีกโรมันอันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่ไร้ระบบระเบียบในการปกครอง ณ ขณะนั้น การดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคนั้นจึงค่อนข้างที่จะเป็นอิสระ และจากการที่ต่างคนต่างมีอิสระดังกล่าว การใช้สิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนมักจะมีการล่วงละเมิดหรือกระทบกระทั่งสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่เสมอ ๆ และเมื่อมีการล่วงละเมิดหรือกระทบกระทั่งกันดังกล่าวเกิดขึ้น ต่างคนต่างก็มี

⁵⁰ ฌ็อง-ฌัก ลากบารุงวงส์. อังแล้ว เจริญรุ่งเรืองที่ 47. หน้า 164.

⁵¹ ฌ็อง-ฌัก ลากบารุงวงส์. อังแล้ว เจริญรุ่งเรืองที่ 47. หน้า 164.

อำนาจที่จะบังคับการตามสิทธิเสรีภาพและลงโทษผู้ล่วงละเมิดด้วยกำลังของตนในลักษณะของการแก้แค้น ทดแทน ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้คนในสังคม และจากการไร้ระบบระเบียบในการปกครองดังกล่าว⁵² การปกครองบ้านเมือง ณ ขณะนั้นจึงอยู่ที่ดุลพินิจของผู้ปกครองที่จะกระทำตามที่ตนเห็นสมควร และผู้ปกครองมักจะใช้อำนาจปกครองในลักษณะตามอำเภอใจคดขี่ข่มเหงผู้ใต้ปกครองให้ได้รับความทุกข์ยากแสนสาหัส จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้มีนักปรัชญาในยุคนั้นได้กล่าวอ้างแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) และสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ของมนุษย์ขึ้น เพื่อประสานความขัดแย้งระหว่างผู้คนในสังคมและจำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองดังกล่าวและแนวความคิดทั้งสอง ดังกล่าวก็ได้พัฒนามาเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมาจนกระทั่งปัจจุบัน⁵³

2.8.1 ความหมายของสิทธิมนุษยชน

ในเรื่องของสิทธิมนุษยชนนี้แม้รัฐทุกรัฐจะให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและยอมรับว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐทุกรัฐไม่ใช่เรื่องภายในของรัฐใดรัฐหนึ่งอีกต่อไป แต่ยังไม่พบว่ามี การกำหนดนิยามของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ให้ชัดเจนว่าหมายความว่าอย่างไร แม้แต่ในกฎบัตรสหประชาชาติ ค.ศ. 1945 ในฐานะธรรมนูญขององค์การสหประชาชาติและตราสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกที่ทำให้การยอมรับและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับโลก หรือแม้แต่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ซึ่งถือเป็นเอกสารแม่บทของสิทธิมนุษยชนปัจจุบันก็ไม่ได้ให้ความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างเฉพาะเจาะจง ว่าหมายความว่าอย่างไร คงกำหนดไว้แต่เพียงองค์ประกอบหรือลักษณะของสิ่งที่จะถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนเท่านั้น⁵⁴

การที่องค์การสหประชาชาติไม่ได้กำหนดคำนิยามของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ไว้เป็นการเฉพาะเจาะจงดังกล่าวอาจจะด้วยเหตุผลสามประการคือ ประการแรกเป็นการละไว้ในฐานที่เข้าใจกัน ได้โดยสามัญสำนึก ประการที่สองเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการอธิบายความ และประการที่สามเพื่อเปิดกว้างความหมายไว้เพื่อความยืดหยุ่นหรือตอบรับการพัฒนาความหมายสิทธิมนุษยชนที่ไม่หยุดนิ่งตามพลวัตสังคม และเมื่อพิจารณาจากพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของสิทธิมนุษยชน จะพบว่า แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนมีความเป็นพลวัต (Dynamic) โดยขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ

⁵² กุลพล พลวัน. (2543). *สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. หน้า 14.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 14.

⁵⁴ อุดม รัฐอมฤต และคณะ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดนานาสีพิมพ์. หน้า 42.

ของแต่ละสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เช่น การมีประวัติศาสตร์ ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองหรือสภาพแวดล้อม ฯลฯ ที่แตกต่างกัน แต่ละสังคมจึงมีความเข้าใจสิทธิมนุษยชนในความหมายที่แตกต่างกันไป การให้นิยามคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้เป็นการแน่นอนตายตัว จึงอาจเป็นการไปจำกัดความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้กับสังคมใดสังคมหนึ่งในช่วงเวลาใดช่วงเวลาหนึ่งมากเกินไปดังนั้น จึงควรปล่อยให้ความหมายของคำว่าสิทธิมนุษยชนพัฒนาไปตามพลวัตรของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย⁵⁵

2.8.2 สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดั้งเดิม

แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน มีรากเหง้าความคิดมาจากแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ การปรากฏตัวหรือสถานการณ์มีอยู่ของสิทธิมนุษยชนในสายตาของฝ่ายกฎหมายธรรมชาติหรือธรรมชาตินิยม มักมองว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติหรือเป็นสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมนุษย์เพียงค้นพบ (Discover) มิใช่สิทธิที่เกิดจากอำนาจหรือการประทานให้ของมนุษย์ด้วยกันเอง⁵⁶

สิทธิมนุษยชน จึงเป็นสิทธิที่เกิดมาเองโดยธรรมชาติในตัวมนุษย์ ในความหมายที่ว่าแหล่งที่มาของสิทธินี้คือธรรมชาติของมนุษย์ (Human Nature) มิได้เกิดขึ้นเพราะการอนุญาตจากรัฐหรือเป็นผลจากการกระทำของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น ในการมีสิทธิมนุษยชนบุคคลจึงไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใด ๆ นอกเหนือจากความเป็นมนุษย์เขาไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้น นอกเสียจากการได้เกิดมาเป็นมนุษย์⁵⁷

สิทธิมนุษยชน คือคุณลักษณะประจำตัวของมนุษย์ทุกคนในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และด้วยเหตุผลแต่เพียงอย่างเดียวว่าเขาเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ตั้งแต่ก่อนที่จะมีสังคมการเมืองที่เรียกว่า “รัฐ” (State) เกิดขึ้นและไม่มีมนุษย์ผู้ใดสามารถละสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้โดยชอบและไม่มี “ผู้ปกครองว่าการแผ่นดิน (Sovereign)” คนใดหรือคณะใดมีอำนาจทำลายสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้เช่นกัน สิทธิมนุษยชน จึงมิได้เป็นการที่รัฐบัญญัติกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคล หากแต่เป็นการที่กฎหมายของรัฐได้รับรองถึงควมมีอยู่ของสิทธิที่ติดตัว

⁵⁵ จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงของ สังคม*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 57

⁵⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

⁵⁷ จรัญ โฆษณานันท์. อ่างแล้ว เจริญที่ 55. หน้า 57.

มนุษย์ไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายของบุคคล เสรีภาพในทางความเชื่อของบุคคล เป็นต้น⁵⁸

การให้ความหมายสิทธิมนุษยชนตามแนวคิดดังกล่าว เป็นการให้ความหมายสิทธิมนุษยชนโดยพิจารณาจากธรรมชาติของการเป็นมนุษย์และยืนยันถึงการถือครองสิทธิดังกล่าวโดยมนุษย์ทุกคน จากความหมายดังกล่าวทำให้เห็นถึงลักษณะของสิทธิมนุษยชน 2 ประการคือ ความเป็นสากลของสิทธิมนุษยชนและการไม่อาจสละ โอนหรือยอมให้พรากไปแก่ผู้ใดผู้หนึ่ง

1) ความเป็นสากล (Universality) ของสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เนื่องจากสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์และติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดสิทธิมนุษยชนจึงไม่มีข้อจำกัดในทางลักษณะตัวบุคคลคือ เป็นสิทธิที่บุคคลทุกคนเป็นผู้ทรงสิทธิโดยไม่มีแบ่งแยกว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนของชาติใด เชื้อชาติใด ภาษาใดหรือศาสนาใดและสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา

2) การไม่อาจสละ โอนหรือยอมให้พรากไป (Inalienability) แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง กล่าวคือ แม้สิทธิมนุษยชนจะเป็นสิทธิที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์และบุคคลทุกคนสามารถกล่าวอ้างสิทธิดังกล่าวได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ แต่บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นผู้ทรงสิทธิดังกล่าว ก็ไม่อาจแสดงเจตนาจำหน่าย โอนหรือสละสิทธิดังกล่าวให้แก่บุคคลใดก็ได้และรัฐหรือบุคคลใดก็ไม่อาจกระทำการใดอันเป็นการพรากสิทธิดังกล่าวไปจากบุคคลได้ เพราะหากยอมให้มีการโอน การสละ หรือการพรากสิทธิมนุษยชนไปจากบุคคลได้เท่ากับยอมให้มีการสละหรือทำลายความเป็นมนุษย์ของบุคคลได้ ซึ่งไม่อาจทำได้ เพราะความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะสละ โอนหรือทำลายได้โดยรัฐหรือบุคคลใดแม้กระทั่งมนุษย์นั่นเอง

นิยามความหมายสิทธิมนุษยชนดังกล่าว เป็นการนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในยุคเริ่มต้นในสังคมตะวันตก และเมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองของตะวันตกเปลี่ยนแปลงไป การนิยามความหมายสิทธิมนุษยชนในสังคมตะวันตกก็เปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย⁵⁹

แนวคิดสมัยใหม่ เห็นว่าสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สิทธิที่มีมาโดยธรรมชาติของมนุษย์ แต่เกิดจากการกระทำหรือการสร้างสรรค์ของมนุษย์ภายหลังที่เกิดสังคมการเมืองที่เรียกว่ารัฐแล้ว และเห็นว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องอุดมการณ์หรือแนวคิดที่มนุษย์กล่าวอ้างเพื่อเรียกร้องให้ประโยชน์ของตนได้รับการรับรองคุ้มครองจากผู้ปกครองหรือรัฐ โดยอ้างความชอบธรรมของ

⁵⁸ วรพจน์ วิศรุดพิชญ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 44.

⁵⁹ จรัญ โฆษณานันท์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 55. หน้า 58.

ประโยชน์นั้น ๆ ว่าเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) และมีการพัฒนาไม่หยุดนิ่งตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย สิทธิมนุษยชนตามแนวคิดสมัยใหม่จึงไม่ใช่สังขรณ์ที่เป็นนิรันดร์หรือคุณค่าสูงสุดและมีใช้สิ่งสมบูรณ์ถูกต้องในทุก ๆ สถานที่หรือโดยไม่จำกัด หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย และจากวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งปัจจุบัน จะพบว่าสิทธิมนุษยชนมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 3 ยุค⁶⁰

ยุคที่ 1 สิทธิมนุษยชนแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่เน้นคุณค่าอุดมคติเรื่อง “อิสระเสรีภาพ” ของมนุษย์และถือเป็นยุคเริ่มต้นแห่งสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) ปรากฏชัดในข้อเขียนของ John Locke นักปรัชญาชาวอังกฤษที่ให้ความสำคัญกับคุณค่าของมนุษย์แต่ละคนในฐานะปัจเจกชน (Individualism) ว่ามีสิทธิอิสระที่ผู้มีอำนาจจะละเมิดมิได้อยู่และผู้มีอำนาจต้องยอมรับพร้อม ๆ กับการจำกัดอำนาจผู้ปกครอง⁶¹ โดยผ่านทางสัญญาประชาคม (Social Contract) และ Locke ได้อาศัยทฤษฎีสิทธิปัจเจกชนนิยมนี้สนับสนุนความชอบธรรมแห่งสิทธิชาวอังกฤษในการต่อสู้กับกษัตริย์ที่เป็นทรราช โดยสิทธิมนุษยชนในยุคนี้จะสร้างพันธะ ในทางลบ (Negative Obligation) ให้อำนาจรัฐ กล่าวคือ ห้ามรัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชน ในขณะที่เดียวกันก็ก่อนหน้าที่ให้กับบุคคลที่สามในการที่ต้องมีหน้าที่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ทรงสิทธินั้นด้วย สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ จึงก่อพันธะให้รัฐเพียงออกกฎหมายรับรองสิทธิและบังคับใช้เพื่อให้ผู้มีสิทธิได้ใช้สิทธิได้ สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ ได้แก่ สิทธิและเสรีภาพในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในการมีสัญชาติและการได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย สิทธิในการมีศักดิ์ศรี สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในมโนธรรมความคิดและศาสนา สิทธิในการพูดและการแสดงออก เป็นต้น⁶²

ยุคที่ 2 สิทธิมนุษยชน แบบความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) ที่ขยายคุณค่าอุดมคติไปสู่เรื่อง “ความเสมอภาค” ของมนุษย์ และทำให้เกิดการปรากฏตัวของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรากฏในงานเขียนของ John Rawls เรื่อง “ทฤษฎีความยุติธรรม” ซึ่งมีหลักการสำคัญที่เน้นคุณค่าของสิทธิเสรีภาพอย่างสูงของมนุษย์สองประการ คือ หลักความมีอิสระเท่าเทียมกันซึ่งมนุษย์ทุกคนจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพขั้นพื้นฐานอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้และหลักความเสมอภาคของโอกาสที่เป็นธรรมหรือหลักความแตกต่างในกรณีของความ

⁶⁰ จรัญ โฆษณานันท์. อ่างแล้ว เจริญอรุณที่ 55. หน้า 79.

⁶¹ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2546). *กฎหมายมหาชน. เล่ม 1, วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมายมหาชนยุคต่าง ๆ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 64

⁶² วิชัย ศรีรัตน์. (2544). “พัฒนาการของสิทธิมนุษยชน”. *ดุลพาท*, 48 (3), หน้า 42.

แตกต่างในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมตามหลักความยุติธรรมทางสังคมแล้วความไม่เสมอภาคดังกล่าวจะต้องได้รับการจัดระเบียบให้เป็นธรรมหรือให้เป็นประโยชน์มากที่สุดแก่คนที่เสียเปรียบหรือคือโอกาสที่สุดในสังคม ทั้งนี้เนื่องจาก ในความเป็นจริงแล้วคนเรามีความสามารถและโอกาสไม่เท่ากันทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์ ในขณะที่มนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์จากกลุ่มแรกและกลุ่มหลังมีคนจำนวนมากที่ตกอยู่ในสภาวะยากจนที่สุดและอยู่อย่างไม่มีสภาพที่มีค่าความเป็นมนุษย์เหลืออยู่ จึงทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในรูปแบบใหม่ขึ้นมาในลักษณะเป็นสิทธิที่ห้ามมนุษย์มีสภาพความเป็นอยู่ที่ขัดแย้งกับความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ในยุคนี้ได้สร้างพันธะทางบวก (Positive Obligation) ให้กับรัฐฝ่ายเดียว คือเรียกร้องให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการกระทำ เพื่อเสริมสร้างให้มนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีคุณค่าสมกับความเป็นมนุษย์แก่ประชาชนทุกคน แต่ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้กับบุคคลทั่วไป กล่าวคือ บุคคลที่สามหรือเอกชนหาไม่มีหน้าที่ต้องจัดหาสิ่งต่าง ๆ ให้กับบุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธินั้น สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิในการมีอาหารที่เพียงพอ เป็นต้น⁶³

ยุคที่ 3 สิทธิมนุษยชน แบบกลุ่มบุคคล (Collective Rights) ที่มุ่งสู่หลักความเป็น “ภราดรภาพ” หรือความสามัคคีกันของเพื่อนมนุษย์ทั้งมวลในโลก เกิดเป็นสิทธิมนุษยชนใหม่ที่เรียกว่า สิทธิในความสามัคคีกัน (Rights of Solidarity) หรือสิทธิของประชาชน (Rights of Peoples) อันเป็นสิทธิร่วมกันของประชาชนทุกคนหาได้เป็นสิทธิของปัจเจกชนคนใดคนหนึ่งที่จะใช้สิทธิเรียกร้องตามลำดับ แต่เป็นสิทธิของกลุ่มบุคคล สิทธิมนุษยชนในยุคนี้เกิดจากการเรียกร้องของกลุ่มประเทศโลกที่สาม ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเหล่านี้ถูกกดขี่และตัดทวงผลประโยชน์จากรัฐเจ้าอาณานิคมและเนื่องจากประเทศเหล่านั้นเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ยากจน จึงกล่าวอ้างสิทธิในการพัฒนาโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกรัฐที่จะต้องร่วมมือกันสร้างระเบียบโลกที่เป็นธรรมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและต้องช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนาเหล่านั้น สิทธิมนุษยชนในยุคนี้ ได้แก่ สิทธิในการกำหนดอนาคตตนเอง สิทธิในการพัฒนา สิทธิในการมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากมรดกร่วมของมนุษยชาติ สิทธิของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น⁶⁴

สรุป จากความหมายคำว่าสิทธิมนุษยชนดังกล่าว จะเห็นว่า สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่หรือในยุคปัจจุบันมิได้หมายความเฉพาะสิทธิธรรมชาติที่ติดตัวทุกคนมาตั้งแต่กำเนิดในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิอันจำเป็นที่มนุษย์พึงมีเพื่อการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ด้วย ได้แก่ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี สิทธิในการยอมรับนับถือ สิทธิในการกำหนดตนเอง สิทธิในการ

⁶³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-45.

⁶⁴ วิชัย ศรีรัตน์. อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 62. หน้า 43.

พัฒนาตนเอง หรือสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของรัฐ นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนสมัยใหม่ ยังมิได้หมายถึงเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิทธิของกลุ่มบุคคลด้วย

2.9 หลักสิทธิและเสรีภาพ

2.9.1 พัฒนาการความเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญ

พัฒนาการของสิทธิขั้นพื้นฐานหรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกจากพัฒนาการของสิทธิมนุษยชน เห็นได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีรากเหง้าแนวความคิดมาจากกฎหมายธรรมชาติได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสิทธิตามธรรมชาติตามหลักกฎหมายธรรมชาติ มนุษย์มีความเท่าเทียมกันในฐานะเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมเป็นสิ่งสากล ไม่อาจแบ่งแยก ไม่อาจจำหน่ายจ่ายโอนได้ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ส่งผลให้ในเวลาต่อมาเกิดการเรียกร้องให้รัฐยอมรับสิทธิพื้นฐานของปัจเจกบุคคลในอันที่จะป้องกันตนเองจากการล่วงละเมิดโดยอำนาจแห่งรัฐซึ่งก่อให้เกิดการปฏิวัติบ่อยครั้งหลายหนในดินแดนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรปและอเมริกา การเริ่มต้นของการเรียกร้องสิทธิพื้นฐานนั้น มีที่มาจากการต่อสู้กับกษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอังกฤษซึ่งส่งผลให้เกิดมหันตภัยขึ้นใน ค.ศ. 1215 ซึ่งกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในร่างกายบุคคล และได้พัฒนาการต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานต่อไปอีกหลังจากนั้น ก่อให้เกิดเอกสารสำคัญทางกฎหมายอีกหลายฉบับ เช่น Petition of Right (ค.ศ. 1628) ซึ่งเป็นการจำกัดการเก็บภาษีที่ไม่ผ่านความเห็นชอบของสภา Habeas Corpus Act (ค.ศ. 1679) ซึ่งวางหลักประกันมิให้มีการจับกุมคุมขังบุคคลโดยอำเภอใจ Bill of Right (ค.ศ. 1689) ซึ่งกำหนดสิทธิของรัฐสภา ตลอดจนการประกันสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมและสิทธิของบุคคลในการร้องทุกข์ถึงแม้ว่าเอกสารทางกฎหมายเหล่านี้ส่วนใหญ่จะก่อตั้งสิทธิให้แก่ชนชั้นขุนนาง และกำหนดสิทธิแก่ปัจเจกชนไม่มากนัก แต่ก็นับว่าเป็นการวางรากฐานสำคัญสำหรับสิทธิขั้นพื้นฐานในสมัยใหม่⁶⁵

การยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะเป็นอำนาจของปัจเจกชนในอันจะปกป้องเสรีภาพของตนจากการล่วงละเมิดอำนาจโดยรัฐนั้น ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนครั้งแรกใน Virginia Bill of Rights ลงวันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1776 และปรากฏต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกาในฐานะบทแก้ไขเพิ่มเติมใน ค.ศ. 1791 ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันหลังจากการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1789 กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานก็ปรากฏขึ้นในปรัชญาสาขากฎว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

⁶⁵ สิทธิพร เสถาภาน. (2556). *สิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 39*. เอกสารส่วนบุคคล หลักสูตรหลักนิพนธ์เพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 1 ปี วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 3-4.

และสิทธิพลเมือง ลงวันที่ 26 สิงหาคม ค.ศ. 1789 ปฏิญญาฉบับนี้ได้ประกาศประกันกันเสรีภาพไว้ครอบคลุมทุกด้าน⁶⁶

จากความเป็นมาของการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเต็มรูปแบบแล้ว จะเห็นได้ว่าสิทธิขั้นพื้นฐานย่อมกำเนิดขึ้นในรัฐที่เป็นสาธารณรัฐเป็นสำคัญ เนื่องจากในรัฐที่เป็นราชอาณาจักรและมีลักษณะเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ถือว่ากษัตริย์เป็นแหล่งที่มาแห่งอำนาจทั้งปวง ด้วยเหตุนี้ กษัตริย์จึงเป็นที่มาของกฎหมายด้วย กรณีนี้แทบจะเป็นไปไม่ได้ที่กษัตริย์จะตรากฎหมายยอมรับให้ราษฎรมีสิทธิขั้นพื้นฐานเพื่อในที่สุดแล้วจะใช้สิทธิขั้นพื้นฐานต่อสู้กับอำนาจของกษัตริย์สำหรับในอังกฤษถึงแม้ว่าจะมีรูปแบบของรัฐเป็นราชอาณาจักร แต่จากการพัฒนาในทางประวัติศาสตร์ย่อมจะเห็นได้ว่าระบบการเมืองการปกครองของอังกฤษนั้น มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย แม้อังกฤษจะมีลักษณะเป็นราชอาณาจักรก็จริง แต่ภายในโครงสร้างรัฐก็มีลักษณะของสาธารณรัฐจำแลงแฝงอยู่ แม้อังกฤษจะมีกษัตริย์เป็นประมุข แต่ก็มิได้มีลักษณะการเป็นประมุขในทางพิธี ในปัจจุบันแทบจะปราศจากอำนาจในทางเนื้อหา มีข้อสังเกตว่าอังกฤษไม่มีรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นสิทธิพื้นฐานหรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญจึงไม่ปรากฏชัดแจ้งเหมือนในยุโรปที่รัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษร อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรในอังกฤษนั้น มีมาตรฐานไม่ด้อยกว่าในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะหลักประกันในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีที่เรียกว่า “หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ”⁶⁷

ในระบบกฎหมายไทย การประกาศรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของราษฎรครั้งแรกปรากฏในประกาศคณะราษฎร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยประกาศให้ราษฎรมีสิทธิเสมอกันอย่างใดก็ตาม คำประกาศในเรื่องดังกล่าวเบื้องต้นนั้น ไม่ได้รับการบัญญัติในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก แต่ได้รับการบัญญัติเป็นบทกฎหมายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่สองโดยมีการบัญญัติรับรองสิทธิในความเสมอภาค เสรีภาพในศาสนา ตลอดจนเสรีภาพในร่างกาย เหนือสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การโฆษณา การศึกษาอบรม การประชุมโดยเปิดเผย การตั้งสมาคมและการอาชีพ และต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ 3 ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในการชุมนุมสาธารณะ การตั้งคณะพรรคการเมือง ตลอดจนการรับรองสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์⁶⁸

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3-4.

⁶⁷ คณะนักศึกษาลัทธิสังคมนิยมระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 38. หน้า 20.

⁶⁸ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2547). *หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 48-49.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติถึงหลักการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ คำว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง ความมีค่าของมนุษย์แต่ละคน ทั้งในแง่ของควมมีค่าในตัวของผู้คนเอง ในสถานะภาพของความเป็นมนุษย์แต่ละคนเป็นส่วนสาระสำคัญ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงได้กลายเป็นความหมายจำเพาะและเป็นตัวกำหนดความหมายของความเป็นมนุษย์ไปโดยปริยาย ซึ่งมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศ วัย สีผิว สัญชาติ ศาสนา และจะต้องไม่คำนึงถึงความสามารถทางสติปัญญาในการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้นั้นด้วย เรียกได้ว่าเพียงความเป็นมนุษย์เท่านั้นที่เป็นเงื่อนไขไปสู่การมีศักดิ์ดังกล่าว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนที่กล่าวมานี้ จึงได้ถือเป็นแก่นสาระสำคัญตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ไปแล้วอย่างปฏิเสธไม่ได้ และเมื่อเป็นเช่นนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจถูกพรากหรือทำให้สูญเสียไปด้วยวิธีการใด ๆ ได้⁶⁹

2.9.2 ประเภทของสิทธิขั้นพื้นฐาน

รัฐธรรมนูญจะบัญญัติคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแต่ละประเภทไว้ในระดับที่แตกต่างกันไป ดังนี้ สิทธิขั้นพื้นฐาน (สิทธิและเสรีภาพ) เป็นประเภทที่รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้โดยไม่มีเงื่อนไขพิเศษสำหรับการออกกฎหมายฉบับนั้น ซึ่งหมายความว่า แม้รัฐธรรมนูญรับรองสิทธิและเสรีภาพเป็นหลัก แต่องค์กรนิติบัญญัติ อาจออกกฎหมายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพได้ตามที่เห็นสมควร อย่างไรก็ตามแม้สามารถจำกัดสิทธิเช่นนี้ได้แต่ไม่อาจลบล้างสิทธินี้ และแม้ว่าจะเป็นกรณีรัฐธรรมนูญอนุญาตให้กระทำได้ตามที่เห็นสมควร แต่องค์กรนิติบัญญัติก็ต้องตราให้สอดคล้องกับเงื่อนไขต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญนี้ด้วย

สิทธิขั้นพื้นฐาน ประเภทที่รัฐอาจออกกฎหมายมาจำกัดได้ก็แต่โดยการปฏิบัติตามเงื่อนไขพิเศษที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้อาจเป็นสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

สิทธิขั้นพื้นฐาน ประเภทที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยเด็ดขาดไม่อนุญาตให้องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายมาจำกัดสิทธิได้

จากลักษณะการรับรองสิทธิและเสรีภาพข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าในระบบ การใช้อำนาจรัฐไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก้าวล่วงเข้าไปในแดนแห่งสิทธิ และเสรีภาพของราษฎรย่อมไม่อาจทำได้ง่ายตามอำเภอใจ แม้องค์กรนิติบัญญัติจะเป็นองค์กรที่ความชอบธรรมมากที่สุดในระบบ

⁶⁹ เลิศรัตน์ รัตนวานิช. (2558). *สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปฏิรูป*. เอกสารส่วนบุคคลหลักสูตรหลักนิเทศกรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3 วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. หน้า 1.

ประชาธิปไตย แต่ในการใช้อำนาจตรากฎหมายก้าวก้าวสิทธิของราษฎรนั้น องค์กรนิติบัญญัติจะต้องคำนึงหลักการหลาย ๆ ประการ เพื่อให้การใช้อำนาจนั้นก่อให้เกิดประโยชน์และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแก่พลเมืองมากที่สุด⁷⁰

2.10 หลักความเสมอภาค

2.10.1 แนวคิดของหลักความเสมอภาค

แนวความคิดเรื่องความเสมอภาคในสมัยดั้งเดิมนั้นเกิดจากคำสอนของศาสนาคริสต์ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบทาสที่มีอยู่ในยุคโรมัน และต่อมาในสมัยกลางระบบศักดินาได้ยกเลิกแนวคิดเรื่องความเสมอภาค โดยสร้างลำดับชั้นของสังคมขึ้นซึ่งแปรผันตามที่ดินและเจ้าของที่ดินเจ้าศักดินา แต่อย่างไรก็ตามความไม่เสมอภาคดังกล่าวในสมัยกลางค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเมื่อเกิดชนชั้นกลางที่เข้มแข็งขึ้นจนนำไปสู่การเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาคทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งต่อมาได้มีเอกสารที่แสดงออกถึงหลักความเสมอภาคที่ดีที่สุดคือปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองฝรั่งเศส ลงวันที่ 26 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1789⁷¹

จากแนวคิดหลักความเสมอภาคในระบบสากลข้างต้นได้มีอิทธิพลต่อประเทศไทยในการกำหนดบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคเช่นกัน โดยก่อนการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 นั้นประเทศไทยไม่มีการนำหลักความเสมอภาคมาใช้แต่ประการใดซึ่งเห็นได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่ทำโดยบุคคลบางกลุ่มเท่านั้นเมื่อคณะราษฎรทำการปฏิวัติจึงได้ร่างประกาศ 6 ประการซึ่งมีหลักความเสมอภาคอันเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่ง

การที่พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 จะมีได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาคไว้โดยเฉพาะซึ่งก็น่าจะเป็นเพราะต้องการความรวดเร็วและมุ่งให้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ทั้งอีกคณะราษฎรเห็นว่าได้ยอมรับหลักความเสมอภาคไว้ในประกาศ 6 ประการซึ่งถือเป็นปฏิญญาแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญของสยามที่มีผลบังคับได้ดังเช่นรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติให้มีการซ้ำซ้อนแต่ประการใด แต่ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 นี้ก็เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้ชายและหญิงมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้งโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 14 ว่า “ราษฎรไม่ว่าเพศใด...ย่อมมีสิทธิออกเสียงลงมติเลือกผู้แทนหมู่บ้าน

⁷⁰ คณะนักศึกษาลัทธิสังคมนิยมระดับสูงสถาบันวิทยาการตลาด รุ่นที่ 29. อ่างแล้ว เริงอรุณที่ 38. หน้า 2-3.

⁷¹ กัทราดา เมฆานันท์. (2554). *หลักความเสมอภาคกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน: ศึกษากรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 20-21.

ได้....” หลังจากนั้นก็มีรัฐธรรมนูญอีกหลายฉบับที่บัญญัติหลักความเสมอภาคไว้โดยชัดเจนโดยมักบัญญัติให้ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน⁷² แต่การใช้กฎหมายของไทยนับตั้งแต่ที่ได้มีการนำหลักความเสมอภาคมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแรก หลักดังกล่าวแทบจะไม่ค่อยได้รับการกล่าวถึง หลักความเสมอภาคจึงเป็นเพียงหลักการที่บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้โดยไม่ก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้พัฒนาการของหลักความเสมอภาคในระบบกฎหมายไทยจึงเป็นไปอย่างจำกัด

จากพัฒนาการของหลักความเสมอภาคที่มีมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่ประเทศไทยได้รับมาจากระบบสากลนั้นจะเห็นได้ว่าพัฒนาการดังกล่าวมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปจนกระทั่งมีการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ขึ้นพัฒนาการจึงได้มีการก้าวกระโดดอย่างเห็นได้ชัด โดยได้มีการนำแนวคิดหลักความเสมอภาคในต่างประเทศมาบัญญัติเป็นหลักความเสมอภาคในมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญจึงทำให้มีความก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องทำความเข้าใจในแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคด้วยเพื่อจะทำให้หลักการดังกล่าวบังคับใช้ได้เป็นอย่างดีซึ่งผลลัพธ์ก็จะเป็นการคุ้มครองประชาชนภายใต้หลักความเสมอภาคนั่นเอง⁷²

2.10.2 หลักเกณฑ์ของหลักความเสมอภาค

หลักแห่งความเสมอภาคเป็นหลักเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่โดยการใช้หลักความเสมอภาคที่มีความหลากหลายในการปฏิบัติเนื่องจากสาระสำคัญของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป ดังนั้นการปฏิบัติแก่บุคคลตามหลักความเสมอภาคย่อมแตกต่างกันไป ทั้งนี้ย่อมต้องเป็นความแตกต่างที่ยอมรับได้ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมีดังนี้⁷³

- 1) ต้องใช้กฎเกณฑ์อันเดียวกันกับทุกคนเว้นแต่ว่าสถานการณ์แตกต่างกันไป

หลักเกณฑ์ทั่วไปของการปฏิบัติคือต้องใช้กฎเกณฑ์เดียวกันในสถานการณ์เดียวกัน เว้นแต่ว่าสถานการณ์นั้นแตกต่างออกไป จึงเป็นการต้องห้ามแก่ผู้บัญญัติกฎเกณฑ์ที่จะต้องไม่ออกกฎเกณฑ์ให้มีผลไม่เสมอภาคแก่บุคคล กล่าวคือเหตุการณ์ที่เหมือนกันหรือที่เหมือนกันในสาระสำคัญนั้นต้องได้รับการปฏิบัติโดยกฎเกณฑ์เช่นเดียวกัน แต่หากมิใช่เรื่องที่มีสภาพการณ์อย่างเดียวกันก็สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันได้ ดังนั้นกฎเกณฑ์ที่มายังบังคับใช้แก่บุคคลซึ่งออกฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารย่อมมีเนื้อหา รายละเอียด และผลบังคับที่แตกต่างกันไปได้ เช่น ความเสมอภาคใน

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 107-109.

⁷³ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2564). *หลักความเสมอภาค*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=657>. [2564, 1 มีนาคม].

การได้รับบริการสาธารณะจากรัฐประชาชนทุกคนสามารถใช้บริการรถเมล์ของรัฐอย่างเสมอภาคทุกคน ซึ่งเป็นหลักความเสมอภาคอย่างกว้าง ๆ อีกตัวอย่างหนึ่ง การที่รัฐกำหนดราคาตัวรถไฟเป็นชั้นหนึ่ง ชั้นสองและชั้นสามตามปัจจัยทางเศรษฐกิจของแต่ละคนที่แตกต่างกันไปตามที่รัฐธรรมนุญได้บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

2) การใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับสาระสำคัญของกฎเกณฑ์นั้น

การใช้กฎเกณฑ์ที่แตกต่างกันนั้นต้องคำนึงถึงสาระสำคัญของกฎเกณฑ์ คือกฎเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ต้องมีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นถึงแม้จะอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแต่ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญนั้นแตกต่างกันแล้วกฎเกณฑ์ที่นำมาใช้บังคับนั้นต้องแตกต่างกันไปด้วย แต่ถ้าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่เป็นสาระสำคัญและอยู่ในสถานะที่เหมือนกันแล้วกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับนั้นจะต้องเป็นกฎเกณฑ์เดียวกัน เช่นกฎหมายบำเหน็จบำนาญกำหนดให้ข้าราชการต้องรับราชการ 10 ปี ขึ้นไปจึงจะมีสิทธิรับบำเหน็จบำนาญ ฝ่ายนิติบัญญัติจะออกกฎหมายบัญญัติให้ข้าราชการซึ่งรับราชการเพียง 2 ปีที่ผู้บังคับบัญชาเห็นควรยกย่องให้ได้รับบำเหน็จบำนาญเท่ากับข้าราชการซึ่งได้บำนาญ 10 ปีเช่นนี้หาได้ไม่ เพราะเมื่อเหตุไม่เหมือนกันคือเวลาราชการไม่เท่ากันก็ควรได้รับผลปฏิบัติแตกต่างกันไม่ควรให้ได้รับผลปฏิบัติเสมอกันแม้ว่าจะอยู่ในสถานะที่เป็นข้าราชการเหมือนกันก็ตามที่

3) การปฏิบัติให้แตกต่างกันอันเนื่องมาจากผลประโยชน์มหาชน

การปฏิบัติต่อบุคคลตามหลักความเสมอภาคนั้นย่อมต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตัวบุคคลหรือประโยชน์ของปัจเจกชน ดังนี้จะอ้างหลักความเสมอภาคในการใช้กฎเกณฑ์เพื่อมาคุ้มครองปัจเจกชนนั้นหาได้ไม่ เช่น ในกรณีที่มีความไม่สงบเกิดขึ้นในบ้านเมืองทางการจำเป็นต้องใช้มาตรการบางอย่างอันเพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขกลับมาสู่บ้านเมืองอย่างรวดเร็วที่สุดและการใช้มาตรการดังกล่าวนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกปฏิบัติและการเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาค ผู้ที่เดือดร้อนจากการกระดังกล่าวจะอ้างหลักแห่งความเสมอภาคต่อรัฐหาได้ไม่⁷⁴

4) การอ้างประโยชน์สาธารณะเพื่อไม่ต้องเคารพต่อหลักแห่งความเสมอภาคนั้นจะต้องไม่เป็นการก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้

การอ้างประโยชน์สาธารณะในการปฏิบัติให้แตกต่างกันนั้นแม้จะถือว่าเป็นการกระทบต่อหลักแห่งความเสมอภาคและก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติก็ตามแต่อย่างไรก็ดีการกระทำ

⁷⁴ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2564). *หลักความเสมอภาค*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=657> [2564, 1 มีนาคม].

ดังกล่าวนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้ ถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว ก็ไม่สามารถใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้ การแบ่งแยกอย่างที่ไม่สามารถยอมรับได้นั้นที่เห็นได้ชัดก็คือ การแบ่งแยกที่เป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแบ่งแยกในเรื่อง แหล่งกำเนิด เชื้อชาติ ศาสนา เพศ เป็นต้น

5) การเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมมุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่

การเลือกปฏิบัติที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำที่ดำรงอยู่ หรือการปฏิบัติในทางบวก คือการ ดำเนินการตามกฎหมายที่แตกต่างกันในลักษณะชั่วคราวที่ผู้มีอำนาจกำหนดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ในการส่งเสริมและยกระดับบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลที่มีสถานะด้อยกว่าบุคคลอื่นเพื่อทดแทน ความไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่⁷⁵

2.11 หลักการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการ จัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติรวมตลอดจน การควบคุมโดยตรงจากประชาชน⁷⁶

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มี โอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้ง มีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม⁷⁷

การมีส่วนร่วมออกเป็นระดับต่าง ๆ ได้ 6 ระดับ โดยเริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลแก่ประชาชน การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การขอคำปรึกษาร่วมตัดสินใจ การวางแผน การร่วม

⁷⁵ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2564). *หลักความเสมอภาค*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://public-law.net/publaw/view.aspx?id=657> [2564, 1 มีนาคม].

⁷⁶ วิษณุ หยกจินดา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการ ภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 7-8.

⁷⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

ปฏิบัติและการควบคุมและติดตามผล⁷⁸ ซึ่งวิธีการแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี การแบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำสุดไปหาระดับสูงสุด ออกเป็น 6 ระดับ และจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับจะเป็นการมีส่วนร่วม ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำ จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่ (1) ระดับการให้ข้อมูล (2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน (3) ระดับการปรึกษาหารือ (4) ระดับการวางแผนร่วมกัน (5) ระดับการร่วมปฏิบัติ และ (6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน ซึ่งแต่ละระดับมีรายละเอียดดังนี้⁷⁹

1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ข่าวก้าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ นั่นคือการตัดสินใจที่ไม่มีผลกระทบต่อประชาชนหรืออาจมีแต่ไม่มากนัก

2) ระดับการเปิดการรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่ม โครงสร้างต่าง ๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับ โครงสร้างต่าง ๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง เป็นต้น ความสำคัญคือการรับฟังตั้งแต่เริ่มตระหนักถึงปัญหา

3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงกว่าการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นการเจรจกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้า หรือระบุประเด็นหรือข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือเป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกัน ใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้ในกลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นประชาชนและผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

⁷⁸ ชัยมน กำแสง. (2558). *การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานมาตรฐานในสถานสงเคราะห์คนพิการ*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม, ภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 11-12.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11-12.

5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับขั้นที่สูงถัดไปจากระดับการวางแผนร่วมกัน คือ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6) ระดับการกำกับโดยประชาชนโดยตรง เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ⁸⁰

---

⁸⁰ ธีญมณ ก่ำแสง. อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 78. หน้า 12.